

II

(Komunikaty)

WSPÓLNE DEKLARACJE
PARLAMENT EUROPEJSKI
RADA
KOMISJA EUROPEJSKA

**Wspólne oświadczenie Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie,
Parlamentu Europejskiego i Komisji**

(2017/C 210/01)

NOWY EUROPEJSKI KONSENSUS W SPRAWIE ROZWOJU
„NASZ ŚWIAT, NASZA GODNOŚĆ, NASZA PRZYSZŁOŚĆ”

1. Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030⁽¹⁾ (agenda 2030), przyjęta przez Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ) we wrześniu 2015 r., jest odpowiedzią wspólnoty międzynarodowej na globalne wyzwania i tendencje związane ze zrównoważonym rozwojem. Agenda 2030, której centralnym elementem są cele zrównoważonego rozwoju, stanowi polityczne ramy dla przemian mających na celu eliminację ubóstwa i osiągnięcie zrównoważonego rozwoju w skali globalnej. Program ten zapewnia równowagę pomiędzy trzema płaszczyznami zrównoważonego rozwoju: gospodarczą, społeczną i środowiskową, przy czym uwzględnia kluczowe kwestie rządów oraz pokojowych i integracyjnych społeczeństw. Uznano w nim także zasadnicze powiązania między jego celami i zadaniami. Agenda 2030 musi zostać zrealizowana w całości, a nie fragmentarycznie. Dąży do tego, by nikt nie został pominięty oraz by w pierwszej kolejności dotrzeć do tych, którzy najbardziej tego potrzebują.
2. Przekształcenie milenijnych celów rozwoju (MCR) w cele zrównoważonego rozwoju odzwierciedla zmianę podejścia do globalnego rozwoju. Takie podejście, oparte na zrównoważonym rozwoju i prawach człowieka, jest w pełni zgodne z wartościami i zasadami UE. Agenda 2030 oraz 17 zawartych w niej celów zrównoważonego rozwoju mają uniwersalny charakter i stosują się do wszystkich krajów na wszystkich etapach rozwoju, a zasadzają się na odpowiedzialności własnej narodów i współodpowiedzialności. Zasadnicze znaczenie dla realizacji celów zrównoważonego rozwoju mają partnerstwa z udziałem wielu zainteresowanych stron.
3. W programie działań z Addis Abeby⁽²⁾, który jest integralną częścią agendy 2030, określono nowy paradygmat wdrażania polegający na skutecznym wykorzystaniu środków finansowych i niefinansowych, nadający pierwszorzędne znaczenie działaniom krajowym i rozsądnym politykom. Ponadto uzupełnieniem agendy 2030 są ramy z Sendai dotyczące ograniczania ryzyka klęsk żywiołowych⁽³⁾ i porozumienie klimatyczne z Paryża⁽⁴⁾, które zapewnia prawnie wiążące ramy kierujące globalne działania klimatyczne na nowy tor. Podstawą wykonania tych zobowiązań musi być oparty na zasadach globalny porządek, którego kluczową zasadą będzie wielostronność, a głównym filarem – Organizacja Narodów Zjednoczonych.

⁽¹⁾ A/RES/70/1

⁽²⁾ A/RES/69/313

⁽³⁾ A/RES/69/283

⁽⁴⁾ FCCC/CP/2015/L.9/REV.1

4. UE i jej państwa członkowskie dążą do zapewnienia wszystkim ludziom godnego życia w sposób, który pogodzi dobrobyt gospodarczy, efektywność ekonomiczną, pokojowe życie społeczeństw i integrację społeczną z odpowiedzialnością środowiskową. Dzięki temu działania zostaną ukierunkowane na eliminację ubóstwa, zmniejszenie podatności na zagrożenia i zmniejszenie nierówności w celu zapewnienia, by nikt nie został pominięty. Przyczyniając się do realizacji agendy 2030, UE i jej państwa członkowskie będą jednocześnie wspierać silniejszą, bardziej stabilną, integracyjną, bezpieczną i dobrze prosperującą Europę.
5. Europejski konsensus w sprawie rozwoju określa ramy realizacji agendy 2030 we współpracy z wszystkimi krajami rozwijającymi się, z należyтым uwzględnieniem ram stworzonych przez traktat lizboński. Ponadto globalna strategia na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE (globalna strategia UE) przedstawia ogólną wizję połączonych, wiarygodnych i elastycznie dostosowywanych działań na świecie.
6. Celem niniejszego konsensusu jest zapewnienie ram dla wspólnego podejścia do polityki rozwoju, które będzie stosowane przez instytucje UE i państwa członkowskie z pełnym poszanowaniem ich odrębnych ról i kompetencji. Będzie on wyznaczał kierunek działań instytucji UE i państw członkowskich w ramach ich współpracy z wszystkimi krajami rozwijającymi się. Działania podejmowane przez UE i jej państwa członkowskie będą się wzajemnie wspierać i będą skoordynowane, aby zapewnić ich komplementarność i odpowiednie skutki.

1. ODPOWIEDŹ UE NA AGENDĘ 2030

1.1. Silniejsze i bardziej skuteczne działania UE w zmieniającym się świecie

7. UE i jej państwa członkowskie muszą reagować na bieżące globalne wyzwania i możliwości w świetle agendy 2030. Będą one realizować tę agendę we wszystkich politykach wewnętrznych i zewnętrznych, stosując kompleksowe i strategiczne podejście, a także w wyważony i spójny sposób, włączając do nich wszystkie trzy wymiary zrównoważonego rozwoju oraz uwzględniając powiązania między poszczególnymi celami zrównoważonego rozwoju, jak i szersze skutki ich krajowych działań na szczeblu międzynarodowym i globalnym. Realizacja agendy będzie ściśle skoordynowana z wdrażaniem porozumienia klimatycznego z Paryża oraz innych zobowiązań międzynarodowych, w tym nowego programu dla miast⁽¹⁾.
8. Wewnątrz tych nadrzędnych ram ważne będzie spójne i skoordynowane podejście do działań zewnętrznych UE, od którego zależeć będzie pomyślna realizacja agendy 2030 na szczeblu globalnym. Dzięki swojej strukturze instytucjonalnej i instrumentom politycznym przewidzianym w traktacie lizbońskim UE jest dzisiaj dobrze wyposażona do reagowania na pojawiające się globalne wyzwania i możliwości.
9. Globalna strategia UE przedstawia wizję działań UE na świecie, realizowanych za pomocą rozmaitych polityk. W strategii tej podkreślono istotną rolę agendy 2030, która ma potencjał, by wywołać niezbędne przemiany wspierające unijne wartości i cele działań zewnętrznych UE. Cele zrównoważonego rozwoju będą wspólną płaszczyzną wszystkich prac dotyczących wdrożenia globalnej strategii UE. Niniejszy konsensus przyczyni się do realizacji priorytetów działań zewnętrznych UE, w tym poprzez wsparcie odporności na wszystkich szczeblach. W ten sposób UE i jej państwa członkowskie będą wspierać rozwój dynamicznego i wielowymiarowego podejścia do kwestii odporności, aby zmniejszyć podatność na wielorakie, powiązane ze sobą zagrożenia.

1.2. Reagowanie w ramach polityki rozwoju

10. Niniejszy konsensus jest fundamentem unijnej polityki rozwoju, która jest częścią ogólnej odpowiedzi UE na agendę 2030. Głównym celem unijnej polityki rozwoju, określonym w art. 208 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, jest zmniejszenie, a docelowo, likwidacja ubóstwa. UE i jej państwa członkowskie będą stosować zasadę spójności polityki na rzecz rozwoju i będą uwzględniać cele współpracy na rzecz rozwoju przy realizacji wszystkich polityk zewnętrznych i wewnętrznych, które mogłyby mieć wpływ na kraje rozwijające się. Spójność polityki na rzecz rozwoju jest jednym z zasadniczych elementów działań UE służących osiągnięciu celów zrównoważonego rozwoju.
11. Unijna polityka rozwoju realizuje także cele działań zewnętrznych UE, w szczególności tych określonych w art. 21 ust. 2 lit. d) Traktatu o Unii Europejskiej (TUE), tj. polegające na wspieraniu trwałego rozwoju gospodarczego i społecznego oraz środowiskowego krajów rozwijających się, przyjmując za nadrzędny cel likwidację ubóstwa. Zgodnie z celami wyznaczonymi w art. 21 ust. 2 TUE polityka rozwoju przyczynia się też m.in. do wspierania

⁽¹⁾ A/RES/71/256

demokracji, państwa prawnego i praw człowieka, utrzymywania pokoju i zapobiegania konfliktom, poprawy stanu środowiska oraz zrównoważonego zarządzania globalnymi zasobami naturalnymi, niesienia pomocy narodom, krajom i regionom dotkniętym klęskami żywiołowymi lub katastrofami spowodowanymi przez człowieka oraz wspierania systemu międzynarodowego opartego na silniejszej współpracy wielostronnej i na dobrych rządach na poziomie globalnym. W związku z tym niniejszy konsensus przyczyni się również do spełnienia wymogu zapewnienia spójności między poszczególnymi obszarami działań zewnętrznych UE oraz zapewnienia ich spójności z innymi politykami Unii.

12. Czynnikiem o kluczowym znaczeniu dla osiągnięcia tych wspólnych celów jest zjednoczone działanie UE. UE i jej państwa członkowskie zobowiązują się zatem do lepszej współpracy. Potrzebna jest większa spójność między państwami członkowskimi a instytucjami UE. Spójne i konsekwentne działanie przyniesie większą wiarygodność, legitymację, rozliczalność, wartość dodaną, wpływ i pozytywne oddziaływanie na świat. UE i jej państwa członkowskie muszą być zjednoczone w swojej różnorodności, korzystając z rozmaitych doświadczeń i podejść oraz pamiętając o przewagach komparatywnych, którymi dysponują wobec innych.

1.3. Zasady i wartości przyświecające działaniom UE na rzecz rozwoju

13. UE i jej państwa członkowskie działają zgodnie z zasadami mającymi zastosowanie do działań zewnętrznych UE, przedstawionymi w art. 21 ust. 1 TUE. Są to zasady: demokracji, państwa prawnego, powszechności i niepodzielności praw człowieka i podstawowych wolności, poszanowania godności ludzkiej, zasad równości i solidarności oraz poszanowania zasad Karty Narodów Zjednoczonych oraz prawa międzynarodowego. Te powszechne wartości oraz dobre rządy stanowią trzon agendy 2030.
14. Dialog polityczny jest ważnym sposobem szerzenia zasad dotyczących rozwoju, przy czym ma on również wymiar prewencyjny, gdyż dąży do zabezpieczenia tego, by przestrzegano wartości UE. UE i jej państwa członkowskie będą wprowadzać kwestie poszanowania praw człowieka, demokracji, praworządności i równouprawnienia płci do swojego dialogu politycznego. Dialog ten będzie prowadzony z rządami krajów partnerskich, lecz nie tylko, oraz będzie ważną platformą działania, która pozwoli promować wspólną wizję, dokonywać regularnych przeglądów postępów i określać odpowiednie środki wspierające.
15. Równouprawnienie płci jest jedną z najważniejszych wartości UE i zostało ujęte w jej ramach prawnych i politycznych. Jest ono niezbędne do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju i pojawia się we wszystkich elementach agendy 2030. UE i jej państwa członkowskie będą promować prawa kobiet i dziewcząt, równouprawnienie płci, a także wzmocnienie pozycji kobiet i dziewcząt oraz ich ochronę, traktując te kwestie priorytetowo we wszystkich obszarach działania.
16. UE i jej państwa członkowskie wdrożą oparte na prawach podejście do współpracy na rzecz rozwoju, obejmujące wszystkie prawa człowieka. Będą one sprzyjać integracji i partycypacji, niedyskryminacji, równości i sprawiedliwości, przejrzystości i rozliczalności. UE i jej państwa członkowskie będą w dalszym ciągu odgrywać kluczową rolę w zapewnianiu, by nikt nie został pominięty, bez względu na miejsce zamieszkania ani pochodzenie etniczne, płeć, wiek, niepełnosprawność, religię lub przekonania, orientację seksualną i tożsamość płciową, status migracyjny lub inne czynniki. Podejście to obejmuje przeciwdziałanie wielorakim formom dyskryminacji, która dotyka osoby podatne na zagrożenia i grupy marginalizowane.
17. UE i jej państwa członkowskie cenią udział organizacji społeczeństwa obywatelskiego w rozwoju i zachęcają wszystkie grupy społeczeństwa do aktywności. Uznają one, że organizacje społeczeństwa obywatelskiego odgrywają wiele ról, gdyż propagują demokrację, walczą o uznanie przynależnych praw, bronią praworządności, sprawiedliwości społecznej i praw człowieka. UE i jej państwa członkowskie będą sprzyjać tworzeniu przestrzeni dla społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększać swoje wsparcie na rzecz budowania zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego, aby wzmocnić ich pozycję w procesie rozwoju, a także promować dialog polityczny, społeczny i gospodarczy.
18. Skuteczność rozwoju ma podstawowe znaczenie dla osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju oraz powinna stanowić podstawę wszystkich form współpracy na rzecz rozwoju. UE i jej państwa członkowskie będą przestrzegać zasad skuteczności rozwoju uzgodnionych w 2011 r. w ramach partnerstwa w sprawie skutecznej współpracy na rzecz rozwoju utworzonego podczas forum wysokiego szczebla w Pusanie w sprawie skuteczności pomocy i potwierdzonych podczas posiedzenia na wysokim szczeblu, które odbyło się w Nairobi w 2016 r. Zasady te to: odpowiedzialność krajów rozwijających się za priorytety w dziedzinie rozwoju, skoncentrowanie się na rezultatach, integracyjne partnerstwa na rzecz rozwoju, przejrzystość i wzajemna rozliczalność.

2. RAMY DZIAŁANIA

19. Realizacja agendy 2030 wymaga kompleksowych krajowych strategii na rzecz zrównoważonego rozwoju, uwzględniających cele zrównoważonego rozwoju i ich wzajemne powiązania. Podczas planowania i prowadzenia współpracy na rzecz rozwoju UE i jej państwa członkowskie będą zwracać szczególną uwagę na takie wzajemne powiązania oraz na zintegrowane działania, które mogą przynieść dodatkowe korzyści i w spójny sposób posłużyć wielu celom. W tym kontekście działania UE i jej państw członkowskich będą odzwierciedlać kluczowe obszary agendy 2030, którymi są: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój i partnerstwo.
20. Uznając, że agenda 2030 musi zostać zrealizowana jako całość, nie zaś w sposób wybiórczy, UE i jej państwa członkowskie zajmą się gamą przekrojowych elementów koniecznych do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju i przyspieszenia transformacji, takich jak: młodzież; równouprawnienie płci; mobilność i migracja; zrównoważona energia i zmiana klimatu; inwestycje i handel; dobre rządy, demokracja, praworządność i prawa człowieka; innowacyjna współpraca z bardziej zaawansowanymi krajami rozwijającymi się; oraz uruchamianie i wykorzystywanie zasobów krajowych.

2.1. Ludzie – rozwój społeczny i godność ludzka

21. Globalny wzrost demograficzny i zmiany demograficzne w połączeniu ze zmianami gospodarczymi, społecznymi i środowiskowymi stwarzają możliwości i stanowią poważne wyzwania dla zrównoważonego rozwoju. Liczba ludności na świecie ma wzrosnąć o 2,4 mld do 2050 r., z czego 1,3 mld przypadnie na Afrykę. Zaspokojenie potrzeb edukacyjnych dzieci i młodzieży ma kluczowe znaczenie dla propagowania odpowiedzialnego obywatelstwa, rozwijania zrównoważonych i zamożnych społeczeństw i zwiększenia zatrudnienia młodzieży.
22. Eliminacja ubóstwa, zwalczanie dyskryminacji i nierówności oraz niepominanie nikogo stanowią trzon unijnej polityki współpracy na rzecz rozwoju. Ubóstwo jest wielowymiarowe i obejmuje aspekty gospodarcze, społeczne, środowiskowe, kulturowe i polityczne. UE i jej państwa członkowskie będą dążyć do tego, aby wyeliminować głód i wszelkie formy niedożywienia, oraz propagować powszechną opiekę zdrowotną, powszechny dostęp do edukacji i kształcenia dobrej jakości, właściwą i trwałą ochronę socjalną oraz godną pracę dla wszystkich w zdrowym środowisku. Postępy w tych obszarach zapewnią mocniejszy fundament dla zrównoważonego rozwoju. UE potwierdza swoje zobowiązanie do przekazania co najmniej 20 % swojej oficjalnej pomocy rozwojowej (ODA) na rzecz włączenia i rozwoju społecznego.
23. UE i jej państwa członkowskie będą wspierać kraje partnerskie w wypełnianiu ich obowiązku, który polega na wzmacnianiu ich krajowych polityk i rządów, aby w trwały sposób świadczyć podstawowe usługi i zapewniać poszanowanie praw człowieka.
24. Niedożywienie i niewłaściwe żywienie są poważną przeszkodą w rozwoju i obciążeniem na całe życie, ponieważ powodują deficyty poznawcze, obniżają zdolności dzieci do nauki w szkole, a także prowadzą do problemów zdrowotnych i zmniejszonej wydajności w pracy. UE i jej państwa członkowskie będą pracować nad zapewnieniem wszystkim ludziom dostępu do przystępnej cenowo, bezpiecznej, wystarczającej i bogatej w składniki odżywcze żywności. Szczególną uwagę poświęcą one osobom najbardziej podatnym na zagrożenia, między innymi dzieciom poniżej piątego roku życia, dorastającym dziewczętom oraz kobietom, zwłaszcza w okresie ciąży i karmienia piersią. UE i jej państwa członkowskie podejmą skoordynowane, przyspieszone i międzysektorowe wysiłki w celu wyeliminowania głodu, zwiększenia zdolności w zakresie dywersyfikacji produkcji żywności na szczeblu lokalnym i regionalnym, zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego i żywienia oraz zwiększenia odporności wśród osób najbardziej podatnych na zagrożenia, zwłaszcza w krajach borykających się z przedłużającymi się lub powtarzającymi się kryzysami. Będą one nadal inwestować we wczesne etapy rozwoju dzieci poprzez eliminowanie wszelkich form niedożywienia, w tym prowadzących do zahamowania wzrostu i wyniszczenia dzieci, m.in. poprzez wsparcie podstawowych usług w zakresie opieki zdrowotnej, żywienia, wody, infrastruktury sanitarnej i higieny, a także ochrony socjalnej.
25. UE i jej państwa członkowskie będą wspierać najuboższe społeczności w działaniach mających poprawić dostęp wszystkich osób do ziemi, żywności, wody oraz czystej, przystępnej cenowo i zrównoważonej energii przy unikaniu szkodliwego wpływu na środowisko. Będą one propagować inicjatywy strategiczne i wspierać kraje partnerskie w opracowywaniu i wdrażaniu zintegrowanego podejścia mającego na celu podjęcie konkretnych działań dotyczących najbardziej istotnych powiązań między ziemią, żywnością, wodą i energią.
26. Znaczny wzrost zapotrzebowania na wodę i niedoboru wody, przewidywany w ciągu najbliższych dziesięcioleci, stworzy duże wyzwania, zwłaszcza w zakresie przystosowywania się do zmiany klimatu. Powszechny dostęp do bezpiecznej wody pitnej, infrastruktury sanitarnej i higienicznej ma zasadnicze znaczenie dla zdrowia i dobrostanu,

wzrostu i wydajności. Zasoby wodne są również szczególnie narażone w związku z degradacją środowiska, w tym zmianą klimatu, co z kolei zagraża rolnictwu i bezpieczeństwu żywnościowemu. UE i jej państwa członkowskie będą wspierać zrównoważoną i zintegrowaną gospodarkę wodną, a także wydajniejsze użytkowanie wody i jej odzyskiwanie, przyjmując między innymi bardziej strategiczne podejście do rozwoju regionalnego i integracji.

27. W życiu ludzi zdrowie ma zasadnicze znaczenie i jest kluczowe dla sprawiedliwego i trwałego wzrostu i rozwoju, w tym dla eliminacji ubóstwa. UE i jej państwa członkowskie potwierdzają swoje zobowiązanie do ochrony i wspierania prawa każdej osoby do najwyższego osiągalnego poziomu zdrowia fizycznego i psychicznego w dążeniu do wspierania godności ludzkiej, dobrostanu i dobrobytu. Będą nadal wspierać kraje partnerskie w ich staraniach na rzecz utworzenia silnych, odpornych i dobrej jakości systemów opieki zdrowotnej poprzez zapewnienie równego dostępu do usług zdrowotnych i powszechnej opieki zdrowotnej. W tym celu UE i jej państwa członkowskie będą wspierać kraje rozwijające się w szkoleniu pracowników służby zdrowia, ich rekrutacji, obsadzaniu na stanowiskach i ciągłym rozwoju zawodowym. Będą propagować inwestowanie w pracowników pierwszego kontaktu w służbie zdrowia i służbach socjalnych i wzmacnianie ich pozycji, gdyż odgrywają oni kluczową rolę w zapewnianiu usług opieki zdrowotnej na obszarach odległych, ubogich i w niewystarczającym stopniu objętych usługami oraz na obszarach objętych konfliktem. UE i jej państwa członkowskie będą nadal inwestować w zapobieganie chorobom zakaźnym, takim jak HIV/AIDS, gruźlica, malaria i wirusowe zapalenie wątroby, oraz w zwalczanie tych chorób; będą również pomagać w zapewnianiu dostępu do przystępnych cenowo podstawowych leków i szczepionek dla wszystkich. Będą one wspierać badania, inwestycje i rozwój w zakresie nowych technologii medycznych. Będą podejmować działania służące zwalczaniu globalnych zagrożeń dla zdrowia, takich jak epidemie i oporność na środki przeciwdrobnoustrojowe, za pomocą podejścia w zakresie zdrowia publicznego. Będą dążyć do ograniczenia umieralności dzieci i matek oraz działać na rzecz zdrowia psychicznego; zajmą się też rosnącym problemem chorób niezakaźnych w krajach partnerskich, a także kwestią zanieczyszczeń chemicznych i niskiej jakości powietrza. Mając na uwadze rozmaite wzajemne powiązania, będą wspierać kraje partnerskie w realizacji podejścia zakładającego uwzględnianie „kwestii zdrowia we wszystkich politykach”.
28. Zapewnianie dostępu do wysokiej jakości edukacji dla wszystkich jest zasadniczym warunkiem umożliwiającym stworzenie młodzieży szans na zatrudnienie oraz długotrwały rozwój. UE i jej państwa członkowskie będą wspierać integracyjne uczenie się przez całe życie oraz sprawiedliwą, dobrej jakości edukację, szczególnie we wczesnym dzieciństwie i na poziomie szkoły podstawowej. Będą one również propagować edukację na poziomie średnim i wyższym, szkolenie techniczne i zawodowe, a także uczenie się oparte na pracy i uczenie się dorosłych, w tym w sytuacjach nadzwyczajnych i kryzysowych. Przedmiotem szczególnej uwagi będą możliwości kształcenia i szkolenia dla dziewcząt i kobiet. UE i jej państwa członkowskie zintensyfikują swoje wysiłki, by zapewnić wszystkim obywatelom wiedzę, umiejętności, zdolności i prawa, których potrzebują do życia w godności, do pełnego udziału w społeczeństwie jako odpowiedzialne i wydajne osoby dorosłe oraz do tego, by wносить pozytywny wkład w życie społeczne i gospodarcze swojej społeczności oraz w ochronę środowiska.
29. Należy zwrócić uwagę na potrzeby, prawa i aspiracje dzieci. Kompleksowe działania dotyczące małych dzieci znajdują się wśród środków o największym potencjale gospodarczym i społecznym. UE i jej państwa członkowskie zintensyfikują swoje wysiłki mające na celu zapewnienie dzieciom bezpiecznego i wzbogacającego środowiska, które jest ważnym elementem sprzyjającym tworzeniu się zdrowego pokolenia młodych ludzi zdolnych w pełni wykorzystać swój potencjał. Ponadto uznają, że każde dziecko zasługuje na spokojne dzieciństwo i dobrej jakości edukację, także w sytuacjach nadzwyczajnych i kryzysowych, by uniknąć ryzyka pojawienia się „straconego pokolenia”. UE i jej państwa członkowskie będą współpracować z krajami partnerskimi w celu lepszej ochrony dzieci i zwiększenia ich udziału w podejmowaniu decyzji, które ich dotyczą.
30. Zgodnie z zasadą niepomijania nikogo UE i jej państwa członkowskie będą zwracać szczególną uwagę na osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji, podatne na zagrożenia i marginalizowane, w tym dzieci, osoby starsze, osoby niepełnosprawne, osoby LGBTI i ludy tubylcze. Stosowne działania obejmą środki lepiej ukierunkowane na te osoby, mające je chronić i wspierać po to, by zaoferować im takie same możliwości i zapewnić brak dyskryminacji.
31. Szacuje się, że na całym świecie żyje miliard osób niepełnosprawnych, z czego 80 % w krajach rozwijających się. Osoby niepełnosprawne często należą do najuboższych w swoich społecznościach i w znacznie wyższym stopniu dotknięte są stygmatyzacją i dyskryminacją. W swojej współpracy na rzecz rozwoju UE i jej państwa członkowskie będą brać pod uwagę specjalne potrzeby osób niepełnosprawnych. Zgodnie z oenzetowską Konwencją o prawach

osób niepełnosprawnych będą aktywnie propagować prawa osób niepełnosprawnych i podejmować bardziej zdecydowane działania w celu zapewnienia im pełnej integracji w społeczeństwie i równego udziału w rynku pracy.

32. Jednym z głównych wyzwań pozostanie utworzenie wystarczającej liczby dobrej jakości miejsc pracy dla młodych ludzi. Aby propagować prawa młodych ludzi i ułatwiać ich udział w życiu społecznym, obywatelskim i gospodarczym oraz aby zapewnić ich pełne uczestnictwo w sprzyjającym włączeniu społecznemu wroście gospodarczym i zrównoważonym rozwojowi, konieczne są odpowiednio ukierunkowane polityki i właściwe inwestycje. Młodzi ludzie powinni również uczestniczyć w procesach demokratycznych i przyjmować role liderów.

Młodzież

Młodzi ludzie są motorem rozwoju i zmian, dlatego pełnią zasadniczą rolę w realizacji agendy 2030, m.in. dzięki ich zdolności do wprowadzania innowacji. Zaniechanie ich edukacji, zatrudnienia oraz potrzeb społecznych i politycznych zagrozi realizacji celów zrównoważonego rozwoju i zwiększy ich podatność na wpływ środowisk przestępczych oraz na radykalizację, zwłaszcza w sytuacjach konfliktu.

UE i jej państwa członkowskie skoncentrują się na konkretnych zadaniach służących zaspokajaniu potrzeb młodzieży, zwłaszcza młodych kobiet i dziewcząt, poprzez zwiększanie możliwości znalezienia dobrego zatrudnienia i możliwości w dziedzinie przedsiębiorczości, które będą wspierane poprzez skuteczne polityki edukacyjne, szkolenie zawodowe, rozwijanie umiejętności oraz dostęp do technologii i usług cyfrowych. Będzie to miało na celu wykorzystanie potencjału w zakresie innowacji cyfrowych i stworzenie możliwości czerpania korzyści z postępu technologicznego. UE i jej państwa członkowskie będą także dążyć do wzmocnienia praw młodych ludzi i umocnienia ich pozycji w prowadzeniu spraw publicznych, w tym przez wspieranie ich udziału w lokalnej gospodarce, lokalnym społeczeństwie i podejmowaniu decyzji, w szczególności poprzez organizacje młodzieżowe.

33. UE i jej państwa członkowskie będą dążyć do wypełnienia zobowiązań przewidzianych w Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet. Będą one aktywnie wspierać ochronę i przestrzeganie praw kobiet i dziewcząt oraz współpracować z partnerami w celu wyeliminowania wszelkich form przemocy i dyskryminacji seksualnej i ze względu na płeć, w tym szkodliwych praktyk, szczególnie przymusowych i wczesnych małżeństw i okaleczania żeńskich narządów płciowych. UE i jej państwa członkowskie będą podejmować działania i wzmocniać dialog polityczny w celu wzmocnienia pozycji kobiet i dziewcząt, wspierania ich istotnej roli jako czynników rozwoju i zmian oraz nasilą działania ukierunkowane na problematykę równouprawnienia płci. W ramach tego będą propagować ich prawa gospodarcze i społeczne oraz wzmocnienie ich pozycji, wzmocniać ich głos i udział w życiu społecznym, gospodarczym, politycznym i obywatelskim, zapewniać poszanowanie ich integralności cielesnej i psychicznej i zmieniać własną kulturę instytucjonalną, by wywiązać się z podjętych zobowiązań. Propagowanie równego dostępu kobiet do produktywnego zatrudnienia, godnej pracy, równego wynagrodzenia i usług finansowych przyniesie korzyści wszystkim członkom społeczeństwa.
34. UE podtrzymuje swoje zobowiązanie do propagowania, ochrony i przestrzegania wszystkich praw człowieka oraz do pełnego i skutecznego wdrożenia postanowień pekińskiej platformy działania, programu działania Międzynarodowej Konferencji na temat Ludności i Rozwoju oraz wyników ich konferencji przeglądowych, a także podtrzymuje swoje zobowiązanie na rzecz reprodukcyjnych i seksualnych praw i zdrowia w tym kontekście. Mając to na względzie, UE potwierdza swoje zobowiązanie do propagowania, ochrony i przestrzegania praw wszystkich osób do posiadania pełnej kontroli oraz swobodnego i odpowiedzialnego decydowania – w sposób wolny od dyskryminacji, przymusu i przemocy – w kwestiach dotyczących ich seksualności oraz zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego. UE podkreśla ponadto potrzebę powszechnego dostępu po przystępnych cenach do rzetelnych i wszechstronnych informacji na temat zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego, edukacji w tym zakresie (w tym do wszechstronnej edukacji seksualnej) oraz usług opieki zdrowotnej.

Równouprawnienie płci

Równość kobiet i mężczyzn, niezależnie od wieku, ma zasadnicze znaczenie dla zrównoważonego rozwoju. Ma ona efekt wzmagający w procesie eliminacji ubóstwa i jest kluczem otwierającym drogę do rozwoju demokratycznych społeczeństw opartych na poszanowaniu praw człowieka, sprawiedliwości społecznej i zrównoważonym rozwoju. Ponadto z równouprawnieniem płci wiąże się zwiększenie dobrobytu i stabilności oraz lepsze rezultaty w obszarach takich, jak zdrowie i edukacja. UE i jej państwa członkowskie uważają, że kobiety i dziewczęta w kluczowy sposób przyczyniają się do pobudzania rozwoju i zmian, m.in. odgrywają dużą rolę w budowaniu pokoju, rozwiązywaniu konfliktów oraz działaniach humanitarnych.

Wiele kobiet i dziewcząt jest jednak w dalszym ciągu pozbawionych praw, zasobów i prawa głosu. Różnice w traktowaniu kobiet i mężczyzn przeplatają się z innymi formami wykluczenia. Propagowanie poprawy pozycji kobiet i dziewcząt oraz równouprawnienia płci wymaga pracy z chłopcami, mężczyznami, dziewczętami i kobietami, by pomóc im zrozumieć prawa, koncepcję równouprawnienia i role w społeczeństwie. Oznacza to również współpracę z ważnymi osobami w społeczeństwie, takimi jak nauczyciele oraz przywódcy religijni i społecznościowi, aby wyeliminować dyskryminację wobec dziewcząt i kobiet.

UE i jej państwa członkowskie zapewnią konsekwentne włączanie perspektywy płci do głównego nurtu wszystkich polityk, gdyż w zasadniczy sposób przyczynia się ona do pomyślnej realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Przyspieszą one wysiłki mające na celu zapewnienie równouprawnienia płci i wzmocnienie pozycji kobiet poprzez pogłębienie wielostronnych partnerstw, wzmocnienie zdolności w zakresie sporządzania budżetu i planowania z uwzględnieniem aspektu płci i zapewnienie aktywnego udziału kobiet i organizacji kobiecych w procesie podejmowania decyzji.

35. Kultura jest zarówno jednym z czynników rozwoju, jak i istotnym jego elementem, może też ułatwiać włączenie społeczne, korzystanie z wolności słowa, budowanie tożsamości, wzmacnianie pozycji obywateli i zapobieganie konfliktom, przy jednoczesnym wzmacnianiu wzrostu gospodarczego. Podkreślając, że UE kieruje się uniwersalnością, niepodzielnością, wzajemnym powiązaniem i współzależnością wszystkich praw człowieka, UE i jej państwa członkowskie będą propagować dialog i współpracę między kulturami oraz różnorodność kulturową, chronić dziedzictwo kulturowe, pobudzać sektor kultury i sektor kreatywny oraz wspierać polityki kulturalne, jeśli mogłyby one przyczynić się do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, z uwzględnieniem lokalnych warunków.
36. UE i jej państwa członkowskie podejmą działania, aby zmniejszyć różnice w wynikach i propagować równe szanse dla wszystkich. W ten sposób zapewnią bezpośrednie wsparcie najuboższym i najbardziej podatnym na zagrożenia grupom społecznym, a jednocześnie pomogą również w promowaniu bardziej trwałego wzrostu, który w większym stopniu będzie sprzyjał włączeniu społecznemu i nie będzie zagrażał zdolności przyszłych pokoleń do zaspokojenia swoich potrzeb. Wzrost gospodarczy jest trwały i przynosi większe korzyści najuboższym, jeżeli sprzyja włączeniu społecznemu. Aby zmierzyć się z problemem rosnących nierówności gospodarczych i społecznych, UE i jej państwa członkowskie będą wspierać krajowe ścieżki rozwoju przynoszące największe pozytywne rezultaty i zmiany społeczne. Będą współpracować z krajami partnerskimi, propagując opodatkowanie progresywne i publiczne polityki redystrybucyjne należycie uwzględniające lepszy podział korzyści ze wzrostu, tworzenie bogactwa i godnych miejsc pracy oraz zapewnienie lepszego dostępu do czynników produkcji, takich jak grunty, środki finansowe i kapitał ludzki.
37. UE i jej państwa członkowskie będą w walce z różnicami w traktowaniu również wspierać skuteczne, trwałe i sprawiedliwe systemy zabezpieczenia społecznego, aby zapewnić bezwarunkowy dochód podstawowy, zapobiegać powrotowi do skrajnego ubóstwa i budować odporność. Ocenią uwarunkowania i tendencje w zakresie nierówności gospodarczych i społecznych oraz ulepszą swoje narzędzia i podejścia, aby miały one większą skuteczność w walce z brakiem równości. UE i jej państwa członkowskie będą do głównego nurtu swojej współpracy na rzecz rozwoju włączać kwestię ograniczenia różnic w traktowaniu i będą wspierać innowacyjne praktyki społeczne.
38. UE i jej państwa członkowskie będą wzmacniać odporność, zwłaszcza wśród grup podatnych na zagrożenia, w obliczu kryzysów środowiskowych i wstrząsów gospodarczych, klęsk żywiołowych i katastrof spowodowanych przez człowieka, konfliktów oraz globalnych zagrożeń dla zdrowia. Będą konsekwentnie uwzględniać w swoich działaniach kwestię odporności i dbać, by poszczególne osoby, społeczności i państwa były w stanie w lepszy sposób przygotować się na trudności i kryzysy, przetrwać je, dostosowywać się do nich i szybko powracać do normalności, bez uszczerbku dla długoterminowych perspektyw rozwoju. Działania takie będą podejmowane także podczas usuwania skutków katastrof, odnowy i odbudowy. Na podstawie wspólnej analizy zagrożeń i oceny podatności na nie należy zapewnić ściślejszą współpracę i komplementarność działań podmiotów zajmujących się rozwojem i pomocą humanitarną.

39. Migracja jest złożonym, globalnym i długotrwałym zjawiskiem, które wymaga starannie zaprojektowanej, wyważonej, opartej na faktach i długofalowej reakcji politycznej; reakcja ta powinna respektować kompetencje krajowe, a w szczególności nie może naruszać prawa państw członkowskich na mocy art. 79 ust. 5 TFUE do ustalania wielkości napływu obywateli państw trzecich przybywających z państw trzecich na ich terytorium w poszukiwaniu pracy. Dobre zarządzanie migracją i mobilnością może mieć pozytywny wpływ na wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu i na zrównoważony rozwój. Dzięki przenoszeniu wiedzy, umiejętności i zdolności produkcyjnych legalna migracja i mobilność mogą przynosić korzyści samym migrantom, ich rodzinom oraz krajom pochodzenia i krajom docelowym. Z drugiej strony, migracja nieuregulowana może powodować poważne problemy i negatywnie wpływać na kraje pochodzenia, kraje tranzytu i kraje docelowe. Migracja staje się coraz bardziej palącym problemem zarówno dla krajów rozwijających się, jak i krajów rozwiniętych. Mogą się zdarzyć sytuacje, w których populacjom migrantów odmawia się praw człowieka, dostępu do zdrowia i edukacji i w których grozi im, że padną ofiarami przymusowej pracy i handlu ludźmi. Wzmocnione zaangażowanie będzie przyczyniać się do ułatwienia bezpiecznej, uporządkowanej, legalnej i odpowiedzialnej migracji i mobilności, w tym poprzez wdrażanie zaplanowanych i dobrze zarządzanych polityk migracyjnych.
40. Kwestie związane z migracją przeplatają się z wieloma obszarami polityki, w tym dotyczącymi rozwoju, dobrych rządów, bezpieczeństwa, praw człowieka, zatrudnienia, zdrowia, edukacji, rolnictwa, bezpieczeństwa żywnościowego, ochrony socjalnej i środowiska, w tym zmiany klimatu. Działając zgodnie z ramami partnerstwa, UE i jej państwa członkowskie w kompleksowy sposób zajmą się wielorakimi aspektami migracji i przymusowych wysiedleń, w tym handlem ludźmi i przemytem ludzi, zarządzaniem granicami, przekazami pieniężnymi, eliminowaniem pierwotnych przyczyn, ochroną międzynarodową oraz powrotami, readmisją i reintegracją, na zasadach wzajemnej rozliczalności i pełnego poszanowania obowiązków w zakresie pomocy humanitarnej i praw człowieka. UE i jej państwa członkowskie przyjmą bardziej skoordynowane, całościowe i usystematyzowane podejście do migracji, maksymalizując synergie i stosując niezbędne środki nacisku przez wykorzystanie wszystkich stosownych unijnych polityk, instrumentów i narzędzi, w tym w zakresie rozwoju i handlu. W ramach tych nasilonych działań UE i jej państwa członkowskie będą aktywnie wspierać dalszą realizację wspólnego Planu działania z Valletty z 2015 r. i opracowywanie globalnych porozumień ONZ w sprawie migracji i uchodźców, do czego wezwano w Deklaracji nowojorskiej w sprawie uchodźców i migrantów z 2016 r.
41. Poprzez politykę rozwoju UE i jej państwa członkowskie zajmą się pierwotnymi przyczynami migracji nieuregulowanej i będą m.in. przyczyniać się do trwałej integracji migrantów w krajach i społecznościach przyjmujących oraz pomagać w zapewnianiu pomyślnej reintegracji społeczno-ekonomicznej migrantów powracających do swoich krajów pochodzenia lub tranzytu. Działania będą obejmować promowanie inwestycji, handlu i innowacji w krajach partnerskich w celu zwiększenia wzrostu gospodarczego i możliwości zatrudnienia, w tym poprzez angażowanie diaspor, wspieranie systemów ochrony socjalnej i edukacji, jak również współpracę z partnerami z sektora prywatnego i spoza niego w celu obniżenia kosztów przekazów pieniężnych i wspierania szybszego, tańszego i bezpieczniejszego dokonywania takich przekazów zarówno w krajach nadania, jak i w krajach docelowych, wykorzystując tym samym ich potencjał rozwoju.

Mobilność i migracja

W agendzie 2030 wyraźnie dostrzeżono pozytywny wkład migracji i mobilności we wzrost gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu i w zrównoważony rozwój. Migranci są istotnym czynnikiem napędzającym globalną gospodarkę, zwłaszcza ze względu na przekazywane przez nich środki. Podjęcie problemu migracji we wszystkich jej postaciach i z uwzględnieniem migracji legalnej i nieuregulowanej wymaga krótko- i długoterminowych międzysektorowych interwencji, polityk i ram prawnych, aby odpowiedzieć na potrzeby zarówno migrantów, jak i społeczności przyjmujących oraz zapewnić im bezpieczeństwo. Wiadomo, że w krajach rozwijających się występuje wiele poważnych wyzwań. Ważne kroki w tym względzie podjęto na szczycie w Valletcie w listopadzie 2015 r., przyjmując ambitny plan działania.

UE i jej państwa członkowskie nasiliły starania zmierzające do wyeliminowania pierwotnych przyczyn migracji nieuregulowanej i przymusowych wysiedleń oraz do propagowania lepszego zarządzania migracją we wszystkich jej aspektach w krajach partnerskich. UE i jej państwa członkowskie uczynią migrację jedną z kluczowych części dialogu UE w zakresie polityki zagranicznej, m.in. poprzez opracowywanie dostosowanych do potrzeb reakcji i wzmocnionych partnerstw w sposób przejrzysty i demokratyczny.

42. UE i jej państwa członkowskie będą działać na rzecz godności i odporności osób wysiedlonych przymusowo i długoterminowo oraz ich włączenia w życie gospodarcze i społeczne krajów i społeczności przyjmujących, gdyż dostrzegają to, że zdolności wysiedleńców są istotnym mobilnym zasobem niezbędnym do zbudowania ich odporności i rozpoczęcia nowego życia, a także wkładem w życie społeczności, które ich przyjmują. UE i jej państwa członkowskie będą stosować podejście oparte na prawach, zwracając szczególną uwagę na kobiety, małoletnich pod

opieką i bez opieki oraz na osoby w dużym stopniu podatne na zagrożenia. Będą one chronić długoterminowe struktury społeczne i uwzględniać w ogólnym planowaniu działań na rzecz rozwoju osoby długotrwale wysiedlone, w tym poprzez dostęp do edukacji i godnych miejsc pracy.

2.2. Planeta – ochrona środowiska, zarządzanie zasobami naturalnymi i przeciwdziałanie zmianie klimatu

43. Dobrostan człowieka i odporność społeczeństw są uzależnione od zdrowego środowiska i sprawnie funkcjonujących ekosystemów. Degradacja środowiska, zmiana klimatu, ekstremalne zjawiska pogodowe oraz klęski żywiołowe lub katastrofy spowodowane przez człowieka mogą uniemożliwić czerpanie korzyści płynących z rozwoju i zatrzymać postęp gospodarczy, zwłaszcza w stosunku do osób ubogich. Mogą zwiększać potrzeby i podatność na zagrożenia, zagrażać pokojowi i stabilności oraz powodować migracje na wielką skalę. Poza prowadzeniem ukierunkowanych działań, kwestie środowiskowe należy uwzględniać we wszystkich sektorach współpracy na rzecz rozwoju, w tym poprzez podejmowanie działań zapobiegawczych. UE i jej państwa członkowskie będą promować efektywną gospodarkę zasobami oraz zrównoważoną konsumpcję i produkcję, w tym zrównoważone gospodarowanie chemikaliami i odpadami, aby wzrost gospodarczy nie musiał oznaczać degradacji środowiska i aby umożliwić przejście do gospodarki o obiegu zamkniętym. Decydujące znaczenie dla powodzenia działań będzie mieć również odpowiedzialny sektor prywatny i konsekwentne stosowanie zasady „zanieczyszczający płaci”. Elementy te pomogą w stworzeniu zdolności w zakresie włączania celów związanych ze zrównoważeniem środowiskowym, zmianą klimatu oraz dążenia do ekologicznego wzrostu gospodarczego do głównego nurtu krajowych i lokalnych strategii rozwoju. Ponadto w lepszy sposób wykorzystają naukę, technologię i innowacje do propagowania zrównoważenia środowiskowego oraz będą zachęcać partnerów do korzystania z wyczerpujących danych i informacji dostępnych dzięki europejskim i międzynarodowym programom obserwacji Ziemi w celu podejmowania decyzji na podstawie faktów i z uwzględnieniem stanu środowiska.
44. UE i jej państwa członkowskie będą wspierać ochronę i zrównoważone użytkowanie zasobów naturalnych oraz zrównoważone zarządzanie nimi, a także ochronę i zrównoważone użytkowanie bioróżnorodności i ekosystemów, w tym lasów, oceanów, obszarów przybrzeżnych, dorzeczy i innych ekosystemów, z myślą o zapewnieniu usług ekosystemowych. Zgodnie z międzynarodowymi zobowiązaniami UE i jej państwa członkowskie będą zwalczać nielegalne pozyskiwanie drewna i związany z tym handel, degradację gleby i lasów, pustoszczenie, susze i utratę różnorodności biologicznej. Będą promować dodatkowe korzyści płynące ze zrównoważonego zarządzania, w tym zwiększanie odporności na zmianę klimatu i przystosowywanie się do niej. Będą w większym stopniu uwzględniać kwestie zrównoważonego rozwoju we wszystkich sektorach współpracy oraz zapewnią zwiększoną obecność kwestii środowiskowych w dialogach ze swoimi partnerami. UE i jej państwa członkowskie będą promować stosowanie rozliczania kapitału naturalnego. Będą wspierać lepsze zarządzanie i budowanie zdolności w zakresie zrównoważonego zarządzania zasobami naturalnymi, łącznie z zapobieganiem nielegalnej eksploatacji lasów. Będą również zachęcać do zaangażowania lokalnych zainteresowanych stron i poszanowania praw wszystkich ludzi, w tym ludów tubylczych i społeczności lokalnych. UE i jej państwa członkowskie zajmą się problemem kłusownictwa, nielegalnego handlu dziką florą i fauną oraz drewnem, a także nielegalnej eksploatacji innych zasobów naturalnych. Aby oceany były zdrowe i urodzajne, UE i jej państwa członkowskie będą promować ochronę i odbudowę ekosystemów morskich, zrównoważone gospodarowanie zasobami oceanów i zrównoważone rybołówstwo, w tym poprzez lepsze zarządzanie oceanami i rozwój niebieskiej gospodarki.
45. UE i jej państwa członkowskie będą uwzględniać środowisko i zmianę klimatu we wszystkich swoich strategiach współpracy na rzecz rozwoju, m.in. poprzez promowanie właściwej równowagi między łagodzeniem zmiany klimatu a przystosowywaniem się do niej. Będą one realizować agendę 2030 i porozumienie klimatyczne z Paryża poprzez skoordynowane i spójne działania oraz maksymalnie wykorzystają synergie. Będą wspierać strategie krajowe, w tym międzyrządowe planowanie i programowanie, pozwalające poprawić odporność, zmniejszyć zagrożenia związane ze zmianą klimatu i przyczynić się do ograniczania emisji, zapewniając spójność z wdrażaniem ustalonych na poziomie krajowym wkładów (NDC), z uwzględnieniem wyzwań, przed którymi stoją kraje rozwijające się, w szczególności kraje najubożniej rozwinięte (LDC) oraz małe rozwijające się państwa wyspiarskie (SIDS). Będą przyczyniać się do wyłaniania się lokalnych liderów działań klimatycznych oraz aktywnie upowszechniać i doskonalić projekty w zakresie najlepszych praktyk, w tym poprzez wspieranie wielostronnych platform. Prawnie wiążący charakter porozumienia paryskiego i wymóg przygotowania ustalonych na poziomie krajowym wkładów mogą także nadać impet krajowemu planowaniu działań na rzecz rozwoju w kontekście agendy 2030.

Zrównoważona energia i zmiana klimatu

Energia jest szczególnie ważnym uwarunkowaniem rozwoju i kluczowym elementem rozwiązań dla zrównoważonej planety. Kraje rozwijające się potrzebują energii, aby promować wzrost gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu i w dalszym ciągu poprawiać standardy życia. Inwestycje w zrównoważoną energię mogą zapewnić i zwiększyć dostęp do czystej wody oraz czystego gotowania, edukacji i opieki zdrowotnej, a także tworzyć nowe miejsca pracy i wspierać lokalne przedsiębiorstwa w sposób przyjazny środowisku.

UE i jej państwa członkowskie będą realizować trzy kluczowe powiązane ze sobą cele: zajęcie się problemem braku dostępu do energii; zwiększenie efektywności energetycznej i wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych w celu osiągnięcia trwałej równowagi między produkcją a zużyciem energii; oraz przyczynianie się do globalnej walki ze zmianą klimatu zgodnie z porozumieniem paryskim i powiązаныmi wkładami ustalonymi na szczeblu krajowym przedstawionymi przez jego strony. UE i jej państwa członkowskie odniosą się do problemu ubóstwa energetycznego, przyczyniając się do zapewnienia powszechnego dostępu do usług energetycznych, które są przystępne cenowo, nowoczesne, wiarygodne i trwałe, ze szczególnym naciskiem na energię ze źródeł odnawialnych i na efektywność energetyczną. Czysta energia ze źródeł odnawialnych może być dostarczana poprzez nadzorowane przez społeczność rozwiązania pozasieciowe lub rozwiązania sieciowe na małą skalę umożliwiające dostęp do energii na obszarach wiejskich.

UE i jej państwa członkowskie będą również promować stopniowe wycofywanie szkodliwych dla środowiska dopłat do paliw kopalnych, stabilne i przejrzyste rynki energetyczne, uruchamianie inteligentnych sieci oraz wykorzystywanie technologii cyfrowych w zrównoważonym zarządzaniu energią. Ta ulepszona strategia będzie realizowana równoległe z dalszymi działaniami, jakie UE prowadzi jako globalny lider w zakresie przeciwdziałania zmianie klimatu i wspierania państw trzecich w podejmowaniu działań w związku ze zmianą klimatu i przechodzeniem na niskoemisyjne gospodarki odporne na zmianę klimatu.

46. Skala inwestycji finansowych, które są potrzebne do zapewnienia powszechnego dostępu do usług związanych z bezpieczną i czystą energią, wymaga zaangażowania wielu podmiotów. UE i jej państwa członkowskie zintensyfikują współpracę ze wszystkimi właściwymi podmiotami, w tym z sektorem prywatnym, w sprawie zarządzania zapotrzebowaniem na energię, efektywności energetycznej, wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych oraz rozwoju i transferu czystych technologii. Będą wspierać ulepszanie ram regulacyjnych sprzyjających konkurencyjnemu i zrównoważonemu sektorowi energetycznemu oraz zwiększaniu finansowania ze źródeł prywatnych. Będą pozyskiwać dodatkowe fundusze, również z sektora prywatnego oraz poprzez innowacyjne inicjatywy i instrumenty dotyczące finansowania. Wsparcie Afryki i sąsiedztwa UE w transformacji energetyki będzie stanowiło część ram umożliwiających utworzenie unii energetycznej UE.

2.3. Dobrobyt – trwały wzrost gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu oraz miejsca pracy

47. Tworzenie godnych miejsc pracy, w szczególności dla kobiet i młodzieży, ma podstawowe znaczenie dla trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu. Wspólny dobrobyt i wzrost mają zasadniczy wpływ na pomyślność i godność człowieka. Trwały wzrost gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu buduje długoterminową odporność w krajach partnerskich, umożliwiając słabszym grupom społecznym i grupom najbardziej podatnym na zagrożenia korzystanie z bogactwa i z tworzenia godnych miejsc pracy oraz uczestnictwo w tych procesach. UE i jej państwa członkowskie będą promować przemiany gospodarcze, w wyniku których tworzy się godne miejsca pracy, zwiększa się zdolności produkcyjne, generuje się wystarczające dochody na usługi publiczne i ochronę socjalną oraz wspiera się zrównoważone łańcuchy wartości i dywersyfikację, w tym zrównoważony proces uprzemysłowienia. Te przemiany będą obejmować zrównoważone wzory konsumpcji i produkcji w ramach gospodarki o obiegu zamkniętym, w tym propagowanie cykli materiałów nietoksycznych, efektywną gospodarkę zasobami i przejście na metody niskoemisyjne i odporne na zmianę klimatu.
48. UE i jej państwa członkowskie uznają rolę mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw (MMŚP) jako podmiotów przyczyniających się do zrównoważonego rozwoju, które odgrywają również kluczową rolę w walce z ubóstwem. MMŚP są motorem wzrostu gospodarczego, zatrudnienia, innowacji i rozwoju społecznego. UE i jej państwa członkowskie będą wspierać innowacyjne i zorientowane na działania środki poprzez politykę rozwoju, aby zwiększyć zaangażowanie MMŚP w realizację konkretnych działań w terenie oraz uwolnić ich potencjał transformacyjny. UE i jej państwa członkowskie ułatwią MMŚP dostęp do odnośnych informacji, zarówno w samej UE, jak i w krajach partnerskich, oraz zintegrują te przedsiębiorstwa z łańcuchami dostaw i wartości, przy jednoczesnym wyeliminowaniu luki w finansowaniu MMŚP. UE i jej państwa członkowskie będą zachęcać do wymiany i dialogu między MMŚP w UE i w krajach lub regionach partnerskich.

Inwestycje i handel

Zrównoważone inwestycje publiczne i prywatne należą do zasadniczych czynników zrównoważonego rozwoju. Przyczyniają się do dywersyfikacji gospodarek, pobudzają wzrost gospodarczy i tworzenie godnych miejsc pracy, dostarczają innowacyjnych produktów i usług, łączą gospodarki krajów rozwijających się z regionalnymi i globalnymi łańcuchami wartości, propagują integrację regionalną i handel oraz zaspokajają potrzeby społeczne. Agenda 2030 i program działań z Addis Abeby (AAAA) stanowią ramy, w obrębie których odpowiedzialne inwestycje mogą przyczynić się do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju na wszystkich jego płaszczyznach.

UE i jej państwa członkowskie podejmą działania, by pobudzić inwestycje przez połączenie finansowania zrównoważonego rozwoju, pomocy technicznej w celu opracowania zrównoważonych projektów i przyciągnięcia inwestorów ze środkami wspomagającymi lepsze zarządzanie gospodarcze i otoczenie biznesowe, zwalczanie korupcji i współpracę z sektorem prywatnym. UE i jej państwa członkowskie przyczynią się również do zintensyfikowania prywatnych i publicznych inwestycji w niskoemisyjną, zieloną gospodarkę odporną na zmianę klimatu.

Jednym z kluczowych kanałów podejmowania takich działań jest Europejski Plan Inwestycji Zewnętrznych, który będzie zawierał gwarancje służące obniżeniu profilu ryzyka inwestycji w krajach rozwijających się, a tym samym pozyskaniu dodatkowego finansowania, w szczególności z sektora prywatnego. Przyczyni się do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju, pomagając tym samym eliminować pierwotne przyczyny migracji nieuregulowanej.

Unia Europejska będzie też w dalszym ciągu – za pośrednictwem swojej polityki handlowej – zapewniać, by kraje rozwijające się, w szczególności te najbardziej podatne na zagrożenia, czerpały korzyści ze wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu i zrównoważonego rozwoju w związku ze zwiększonym uczestnictwem w integracji regionalnej i wielostronnym systemie handlowym.

49. UE i jej państwa członkowskie pomogą stworzyć środowisko bardziej przyjazne dla biznesu w krajach rozwijających się, w którym respektowane będą międzynarodowe standardy i zasady w zakresie praw człowieka. Przyczynią się do poprawy warunków działalności gospodarczej sprzyjającej włączeniu społecznemu przez propagowanie bardziej zrównoważonych polityk i ram regulacyjnych, praw człowieka, w tym podstawowych norm pracy i wymogów należytej staranności, lepszych warunków dla przedsiębiorczości, nowych modeli biznesowych i zwiększonego potencjału organów rządowych. Będą propagować szeroki dostęp do usług finansowych i mikrofinansowych, w tym dla kobiet, ludzi ubogich, a także dla mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw. Będą również promować inicjatywy sektora prywatnego i przedsiębiorstwa społeczne, spółdzielnie oraz kobiety-przedsiębiorców i młodych przedsiębiorców, aby stymulować świadczenie usług na szczeblu lokalnym, a także wspierać inkluzywne i przyjazne środowisku modele biznesowe. Będą propagować zrównoważone i przejrzyste zamówienia publiczne, aby wspierać zrównoważony rozwój i ułatwiać mikroprzedsiębiorstwom oraz małym i średnim przedsiębiorstwom dostęp do zamówień publicznych. Inwestycje sektora publicznego w badania naukowe i innowacje oraz współpraca w dziedzinie nauki i technologii również mogą przyczynić się do odblokowania inwestycji sektora prywatnego oraz pobudzić trwały wzrost gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu w krajach rozwijających się.
50. Pranie pieniędzy, korupcja, nielegalne przepływy finansowe oraz uchylanie się od opodatkowania i unikanie opodatkowania nadal zakłócają zrównoważony rozwój – procedury te w nieproporcjonalnym stopniu dotyczą kraje rozwijające się. UE i jej państwa członkowskie będą współpracować z krajami partnerskimi, aby propagować progresywne opodatkowanie, środki zwalczania korupcji i redystrybucyjne polityki wydatków publicznych oraz aby zmierzyć się z problemem nielegalnych przepływów finansowych w celu propagowania dostępu do podstawowych usług wysokiej jakości dla wszystkich.
51. UE i jej państwa członkowskie będą łączyć umiejętności i zasoby sektora prywatnego z pomocą na rzecz wymiany handlowej, politykami i instrumentami handlowymi oraz dyplomacją gospodarczą. Będą promować pomoc na rzecz wymiany handlowej w celu wspierania realizacji agendy 2030, aby lepiej odpowiadać na potrzeby krajów rozwijających się w zakresie zdolności handlowych i produkcyjnych. Należy wziąć pod uwagę potrzeby krajów najsłabiej rozwiniętych oraz rozwijających się krajów śródlądowych, dla których ułatwienia w handlu i infrastruktura handlowa są kluczowymi czynnikami rozwoju; należy też uwzględniać potrzeby małych rozwijających się państw wyspiarskich.
52. UE i jej państwa członkowskie będą promować i ułatwiać handel i inwestycje w krajach rozwijających się w celu wsparcia zrównoważonego rozwoju. UE nadal będzie propagować wymianę handlową i integrację regionalną jako kluczowe czynniki wzrostu gospodarczego i ograniczania ubóstwa w krajach rozwijających się. Poprzez wdrożenie strategii „Handel z korzyścią dla wszystkich” UE i jej państwa członkowskie będą wspierać swoich partnerów handlowych, również za pośrednictwem umów o partnerstwie gospodarczym, w uwzględnianiu zrównoważonego rozwoju na wszystkich szczeblach polityki handlowej. Zgodnie z zobowiązaniami dotyczącymi spójności polityki na

rzecz rozwoju, w odpowiednich przypadkach stosowane będzie wsparcie rozwoju, aby zapewnić skuteczne wdrażanie i stosowanie postanowień umów handlowych odnoszących się do handlu i zrównoważonego rozwoju. UE i jej państwa członkowskie będą propagować trwałą wzrost gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu i wspomagać kraje rozwijające się w przyjmowaniu modeli wzrostu gospodarczego uwzględniających niedobór zasobów i przeciwdziałanie zmianie klimatu. Obejmuje to propagowanie zrównoważonych łańcuchów wartości oraz norm środowiskowych i społecznych.

53. Sektor prywatny może przyczynić się do realizacji agendy 2030. UE i jej państwa członkowskie, w ścisłej współpracy z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym, będą wspierać uruchamianie prywatnych zasobów na rzecz rozwoju, przy jednoczesnym propagowaniu odpowiedzialności sektora prywatnego w dziedzinach o wysokim potencjale w zakresie przemian na rzecz zrównoważonego rozwoju. Chodzi m.in. o zrównoważone rolnictwo, bezpieczną i czystą energię, zintegrowane gospodarowanie zasobami wodnymi, odporną infrastrukturę, zdrowie, zrównoważoną turystykę, ekologiczną gospodarkę o obiegu zamkniętym, telekomunikację i technologie cyfrowe.
54. UE i jej państwa członkowskie będą współpracować z sektorem prywatnym, w tym z organizacjami pracodawców i pracowników, aby propagować odpowiedzialne, zrównoważone i skuteczne podejścia, także poprzez dialog społeczny. Gdy więcej spółek z UE posiadających łańcuchy dostaw w krajach rozwijających się będzie częściej wdrażać odpowiedzialne i sprzyjające włączeniu społecznemu biznesowe modele i praktyki, w ścisłym partnerstwie z zainteresowanymi podmiotami publicznymi i prywatnymi w tych krajach, promując sprawiedliwy, przejrzysty i etyczny handel, również z małymi producentami w krajach rozwijających się, może to w istotny sposób przyczynić się do realizacji agendy 2030. Uzgodnione na szczeblu międzynarodowym standardy praw człowieka i zobowiązania dotyczące zrównoważonego rozwoju, przejrzystości i społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw należy włączyć do modeli biznesowych, w tym w przypadku partnerstw publiczno-prywatnych i finansowania łączonego, przy wykorzystaniu szeregu środków, takich jak dzielenie się najlepszymi praktykami. Obejmuje to zapewnienie zrównoważonego zarządzania zasobami naturalnymi, takimi jak minerały i drewno, jak również zrównoważonego wykorzystywania tych zasobów. UE i jej państwa członkowskie będą w dalszym ciągu wspierać odpowiedzialne praktyki biznesowe i odpowiedzialne zarządzanie łańcuchami dostaw, respektujące prawa własności i uwzględniające prawa człowieka i prawa pracownicze, rzetelność finansową oraz normy środowiskowe i dostępność. Będą zapobiegać naruszeniom praw człowieka i promować wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka. Będą promować normy pracy, które zapewniają pracownikom godne warunki zatrudnienia i godziwe wynagrodzenia, w szczególności te określone przez Międzynarodową Organizację Pracy, zarówno w sektorze formalnym, jak i nieformalnym, w tym poprzez wsparcie przejścia z gospodarki nieformalnej na formalną oraz poprzez zwalczanie pracy dzieci.
55. Zrównoważone rolnictwo, wraz ze zrównoważonym rybołówstwem i akwakulturą, pozostaje jednym z kluczowych czynników sprzyjających eliminacji ubóstwa i zrównoważonemu rozwojowi; jest też niezbędne, by wyeliminować głód i zapewnić bezpieczeństwo żywnościowe. Dla dwóch trzecich ludzi ubogich na całym świecie rolnictwo pozostaje głównym źródłem utrzymania, a szereg krajów rozwijających się w dalszym ciągu jest w dużym stopniu uzależniony od handlu ograniczoną liczbą towarów. Wsparcie dla drobnych producentów rolnych, w tym rolników prowadzących gospodarstwa rodzinne i pasterzy, nadal ma kluczowe znaczenie, w istotny sposób przyczyniając się do bezpieczeństwa żywnościowego oraz do walki z erozją gleby i utratą różnorodności biologicznej, a jednocześnie zapewniając miejsca pracy. UE i jej państwa członkowskie będą wspierać ulepszenia w zarządzaniu związane ze zrównoważoną gospodarką leśną, partycypacyjnym zarządzaniem terenami wypasu oraz ze sprawiedliwym dostępem do własności gruntów, w szczególności w odniesieniu do kobiet, z poszanowaniem praw społeczności lokalnych i ludów tubylczych, łącznie ze zwyczajowym użytkowaniem gruntów i dostępem do wody. Będą promować tworzenie organizacji i spółdzielni rolniczych w celu zajęcia się m.in. kwestią większej wydajności gospodarstw rodzinnych, prawami do użytkowania gruntów oraz tradycyjnymi systemami bazującymi na własnym materiale siewnym rolników. Przyczynią się do lepszej jakości warunków sanitarnych i fitosanitarnych. UE i jej państwa członkowskie będą dążyć do rozwijania w krajach partnerskich rynków rolnych i rolniczych łańcuchów wartości, z których skorzystają ludzie ubodzy oraz które będą zachęcać przemysł rolny do tworzenia miejsc pracy i wartości dodanej. Obejmie to wspieranie integracji młodzieży i upodmiotowienia kobiet oraz propagowanie badań naukowych i innowacji. Inwestycje w zrównoważone rolnictwo i w sektor rolno-spożywczy są konieczne, aby zdywersyfikować lokalne i regionalne systemy produkcji, zapobiec niedożywieniu, zwiększyć produktywność i utworzyć godne miejsca pracy bez szkody dla środowiska. Duże inwestycje sektora publicznego i prywatnego w zrównoważone rolnictwo i powiązaną infrastrukturę są konieczne w wielu krajach rozwijających się, zwłaszcza w Afryce. Te inwestycje i reformy polityki muszą być odpowiedzialne i sprzyjające włączeniu społecznemu i muszą przynosić korzyści społecznościom lokalnym.
56. Zrównoważone rolnictwo i zrównoważone systemy żywnościowe, w tym zrównoważone rybołówstwo, będą musiały zaspokoić potrzeby rosnącej liczby ludności na świecie, przy jednoczesnym zapewnieniu ochrony środowiska. UE i jej państwa członkowskie będą wspierać praktyki w zakresie rolnictwa ekologicznego i działania mające na celu zmniejszanie skali pozbiornych strat i marnowania żywności, a także ochronę gleby, zachowanie zasobów wodnych, zapobieganie wylesianiu oraz powstrzymywanie i odwrócenie tego procesu, a także utrzymywanie bioróżnorodności

i zdrowych ekosystemów. Należy wykorzystywać potencjał zrównoważonego rolnictwa i gleb w zakresie ograniczania emisji gazów cieplarnianych, przy równoczesnym zwiększaniu odporności na skutki zmiany klimatu. UE i jej państwa członkowskie będą propagować praktyki w zakresie zrównoważonego rybołówstwa i akwakultury oraz wspierać działania na rzecz zwalczania nielegalnych połowów, zanieczyszczenia morza i skutków zmiany klimatu.

57. UE i jej państwa członkowskie będą w dalszym ciągu wspierać w krajach rozwijających się technologie informacyjno-komunikacyjne jako istotne czynniki umożliwiające wzrost gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu i zrównoważony rozwój. W rozwijającym się świecie w niespotykanym dotychczas tempie wprowadzane są technologie cyfrowe. Jednakże brak łączności nadal jest jedną z głównych przeszkód w rozwoju w wielu krajach rozwijających się, zwłaszcza na obszarach wiejskich i oddalonych, w szczególności w Afryce. Ponadto ograniczona konkurencja może powodować, że technologie cyfrowe są często niedostępne i zbyt drogie dla dużej części ludności. UE i jej państwa członkowskie będą pracować nad zapewnieniem lepszego upowszechniania rozwiązań cyfrowych w procesie rozwoju oraz nad propagowaniem wykorzystania technologii cyfrowych w wielu obszarach priorytetowych (takich jak e-rządzenie, rolnictwo, edukacja, gospodarka wodna, zdrowie i energia). Będą wspierać środowiska sprzyjające gospodarce cyfrowej przez umocnienie darmowej, otwartej i bezpiecznej łączności i usunięcie przeszkód utrudniających uwolnienie pełnego potencjału w zakresie zrównoważonego rozwoju. Będą wspierać przedsiębiorczość cyfrową, również w odniesieniu do mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw, aby rozwijać treści mające znaczenie na szczeblu lokalnym oraz propagować innowacje i tworzenie godnych miejsc pracy. Będą także wspierać kulturę informatyczną i umiejętności cyfrowe służące upodmiotowieniu poszczególnych osób, w szczególności kobiet i osób podatnych na zagrożenia i znajdujących się w trudnej sytuacji, aby propagować włączenie społeczne i ułatwić tym osobom uczestniczenie w rządach demokratycznych i gospodarce cyfrowej.
58. UE i jej państwa członkowskie będą wspierać projektowanie, budowę i eksploatację infrastruktury i budynków wysokiej jakości, które są bardziej zasobooszczędne i energooszczędne. Będą wspierać rozwój zrównoważonych, niskoemisyjnych, wzajemnie powiązanych i bezpiecznych sieci mobilnych i transportowych oraz innej odpornej i przyjaznej dla klimatu infrastruktury, takiej jak sieci energetyczne, systemy wodociągowe i systemy gospodarowania odpadami, aby propagować równy i przystępny cenowo dostęp dla wszystkich, wzrost gospodarczy, handel i inwestycje. Będą one systematycznie uwzględniać w projektach infrastrukturalnych cel polegający zmniejszaniu emisji gazów cieplarnianych.
59. UE i jej państwa członkowskie ponownie podkreślają, że konieczna jest pełna zgodność z międzynarodowymi standardami dotyczącymi środowiska i bezpieczeństwa jądowego w krajach partnerskich.
60. UE i jej państwa członkowskie będą dążyć do tego, aby pobudzić potencjał dużych miast jako ośrodków zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu gospodarczego i innowacyjności, uwzględniając ich szersze społeczności wiejskie i zrównoważony rozwój regionalny. Będą propagować zrównoważony rozwój obszarów miejskich sprzyjający włączeniu społecznemu, aby zmierzyć się z problemem nierówności społecznej w miastach, kładąc nacisk na najbardziej potrzebujących, w tym osoby mieszkające w nieformalnych osadach i slumsach. Będą wspierać partnerów, by ulepszyć następujące dziedziny: świadczenie usług podstawowych i sprawiedliwy dostęp do bezpieczeństwa żywnościowego, dostępne, godziwe i przystępne cenowo mieszkania oraz jakość życia szybko rosnącej liczby mieszkańców miast. Zgodnie z nową agendą miejską ONZ, będą propagować zrównoważone gospodarowanie gruntami, sprawiedliwe zarządzanie rynkami gruntów, zrównoważoną mobilność miejską oraz inteligentne, bezpieczne miasta korzystające z możliwości wynikających z cyfryzacji i technologii. Będą propagować inkluzywne, wyważone, zintegrowane polityki terytorialne i miejskie oraz wielopoziomą koordynację rządową, tworząc silniejsze powiązania między obszarami wiejskimi a miejskimi. Będą budować odporność miast na wstrząsy i wykorzystywać szanse dla niskoemisyjnej i odpornej na zmianę klimatu gospodarki.

2.4. Pokój – pokojowe i integracyjne społeczeństwa, demokracja, skuteczne i odpowiedzialne instytucje, praworządność i prawa człowieka dla wszystkich

61. UE i jej państwa członkowskie będą promować uniwersalne wartości, jakimi są demokracja, dobre rządy, praworządność i prawa człowieka dla wszystkich – jako że są to warunki konieczne do zapewnienia zrównoważonego rozwoju i stabilności – w odniesieniu do wszystkich partnerstw i instrumentów we wszystkich sytuacjach i we wszystkich państwach, w tym poprzez działania na rzecz rozwoju. Będą wspierać działania krajowe dopasowane do potrzeb i do sytuacji każdego społeczeństwa, aby budować demokratyczne i stabilne państwa, odporne na wstrząsy zewnętrzne i wewnętrzne, oraz zajmą się czynnikami zwiększającymi podatność na zagrożenia, w tym na brak równości.

Dobre rządy, demokracja, praworządność i prawa człowieka

Dobre rządy, demokracja i praworządność mają kluczowe znaczenie dla zrównoważonego rozwoju. Praworządność jest warunkiem wstępnym ochrony wszystkich praw podstawowych. Instytucje i systemy, umożliwiające skuteczne sprawowanie rządów i wyczułone na potrzeby społeczne, dostarczają podstawowych usług i propagują wzrost gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu, podczas gdy pluralistyczne procesy polityczne gwarantują, że obywatele mogą pociągać do odpowiedzialności funkcjonariuszy publicznych na wszystkich szczeblach.

UE i jej państwa członkowskie będą wspierać odpowiedzialne i przejrzyste instytucje, w tym parlamenty narodowe, a także partycypacyjne procesy decyzyjne i publiczny dostęp do informacji. Będą propagować niezależne i bezstronne sądy oraz utworzenie uczciwego systemu wymiaru sprawiedliwości, w tym dostęp do pomocy prawnej. Będą wspierać budowanie zdolności z myślą o silnych instytucjach oraz wielopoziomowym systemie zarządzania, w którym – poprzez partnerstwa między władzami szczebla krajowego, subkrajowego i lokalnego oraz z wykorzystaniem potencjału, jaki niosą rozwiązania cyfrowe – będą uczestniczyć osoby znajdujące się w trudnej sytuacji i mniejszości. Będą wspierać inicjatywy mające na celu zwalczanie korupcji oraz wprowadzanie większej przejrzystości i rozliczalności w związku z finansowaniem publicznym i ze świadczeniem usług publicznych.

62. UE i jej państwa członkowskie będą wspierać otwartą i sprzyjającą przestrzeń dla społeczeństwa obywatelskiego, postawy sprzyjające włączeniu społecznemu i przejrzystość w procesie podejmowania decyzji na wszystkich szczeblach. Będą nadal wspierać pluralistyczne, przejrzyste i wiarygodne wybory, zapewniając terminowe wsparcie w trakcie całego cyklu wyborczego oraz promując demokratyczne i rozliczalne partie polityczne, a także aktywne uczestnictwo obywateli w całym procesie wyborczym. Ważnym narzędziem służącym temu celowi są niezależne unijne misje obserwacji wyborów. UE i jej państwa członkowskie będą wspierać i propagować demokratyczne rządy, które zapewniają korzystanie z podstawowych wolności, takich jak wolność myśli, religii lub przekonań, wolność zgromadzeń i stowarzyszania się, w tym osób należących do marginalizowanych grup społecznych, oraz które przestrzegają powszechnych praw człowieka: obywatelskich, politycznych, gospodarczych, społecznych czy kulturowych. Będą opowiadać się za wolnością słowa i wyrażania opinii oraz wspierać niezależne i pluralistyczne media przygotowujące informacje wysokiej jakości w oparciu o fakty i dane.
63. UE i jej państwa członkowskie będą wspierać skuteczne, przejrzyste, niezależne, otwarte i rozliczalne systemy wymiaru sprawiedliwości i będą propagować powszechny dostęp do wymiaru sprawiedliwości – w szczególności dostęp osób ubogich i osób znajdujących się w trudnej sytuacji. Działania te obejmują wysiłki na rzecz walki z przestępczością, w tym z przestępczością i przemocą w miastach, a także wysiłki służące zwalczaniu międzynarodowych organizacji przestępczych zajmujących się handlem bronią, narkotykami lub ludźmi.
64. Ubóstwo, konflikty, niestabilność i przymusowe wysiedlenie są ze sobą w głębokim stopniu powiązane, w związku z czym należy się nimi zająć w sposób spójny i kompleksowy, również w kontekście aspektów humanitarnych i rozwojowych. UE i jej państwa członkowskie zajmą się pierwotnymi przyczynami tych zjawisk na wszystkich szczeblach, począwszy od wykluczenia społecznego, nierówności, braku bezpieczeństwa żywnościowego, łamania i naruszania praw człowieka, bezkarności oraz braku praworządności, aż do degradacji środowiska i zmiany klimatu.
65. UE i jej państwa członkowskie będą wykorzystywać współpracę na rzecz rozwoju w ramach całego wachlarza polityk i instrumentów, aby zapobiegać konfliktom i kryzysom, zarządzać nimi i pomóc w ich przezwyciężaniu, a także zaspokajać potrzeby humanitarne oraz budować trwały pokój i tworzyć dobre rządy. Głównym obszarem, na którym koncentruje się współpraca na rzecz rozwoju, pozostaje eliminacja ubóstwa we wszystkich wymiarach – nie ma mowy o rezygnacji z tego celu. UE i jej państwa członkowskie będą propagować kompleksowe podejście do konfliktów i kryzysów poprzez lepsze wykorzystanie strategii przejściowych oraz unijnego systemu wczesnego ostrzegania przed konfliktami, skupiając się na stabilności i bezpieczeństwie ludzi oraz uznając związek między zrównoważonym rozwojem, działaniami humanitarnymi, pokojem i bezpieczeństwem.
66. Budowanie pokoju i państwowości ma podstawowe znaczenie dla zrównoważonego rozwoju i powinno przebiegać na wszystkich szczeblach – od globalnego po lokalny – i na wszystkich etapach cyklu konfliktu: od wczesnego ostrzegania i zapobiegania aż po reagowanie kryzysowe i stabilizację. W kontekście współpracy na rzecz rozwoju UE i jej państwa członkowskie mogą również współpracować z podmiotami działającymi w sektorze bezpieczeństwa, aby budować ich zdolności w zakresie zapewnienia realizacji celów zrównoważonego rozwoju, w szczególności celu ukształtowania pokojowych i integracyjnych społeczeństw. UE i jej państwa członkowskie będą propagować wspólne rozwiązania w odniesieniu do wyzwań w zakresie bezpieczeństwa i rozwoju, m.in. poprzez wspieranie demokratycznych rządów sektora bezpieczeństwa, jego skuteczności w zapewnianiu bezpieczeństwa ludzi i budowanie zdolności. UE i jej państwa członkowskie uznają potrzebę zapobiegania i przeciwdziałania radykalizacji

postaw prowadzącej do brutalnego ekstremizmu, w tym poprzez wspieranie tolerancji religijnej i dialogu międzyreligijnego. Będą w dalszym ciągu wspierać zasadę obowiązku ochrony i zapobieganie aktom okrucieństwa. W tym kontekście UE i jej państwa członkowskie będą nadal intensyfikować współpracę z ONZ oraz partnerami regionalnymi i krajowymi.

67. UE i jej państwa członkowskie będą wspierać reformę sektora bezpieczeństwa, która może przyczynić się do ustanowienia skutecznej kontroli demokratycznej i rozliczalności, zwiększenia bezpieczeństwa ludzi, zrównoważonego rozwoju i eliminacji ubóstwa. Reforma sektora bezpieczeństwa musi być dostosowana do potrzeb krajów partnerskich w zakresie bezpieczeństwa i oparta na jasnym i zrównoważonym zaangażowaniu na szczeblu krajowym.
68. Kraje niestabilne lub kraje dotknięte konfliktami wymagają szczególnej uwagi i stałego międzynarodowego zaangażowania, aby osiągnąć zrównoważony rozwój. Cele dotyczące budowania państwowości i pokoju mają zasadnicze znaczenie dla rozwoju krajowych zdolności w zakresie pełnego zintegrowania kwestii gospodarczych, społecznych i środowiskowych z kwestiami dotyczącymi bezpieczeństwa i rozwoju. Udzielając pomocy rozwojowej, UE i jej państwa członkowskie będą zwracać szczególną uwagę na państwa niestabilne i ogarnięte konfliktem oraz będą wspierać państwa znajdujące się w najbardziej niekorzystnej sytuacji. Promując i chroniąc prawa człowieka, demokrację, praworządność i dobre rządy, UE i jej państwa członkowskie będą proaktywnie przyczyniać się do zapewnienia stabilności i bezpieczeństwa, jak również odporności. We wszystkich swoich działaniach będą wykazywać uwrażliwienie na konflikty, aby zmaksymalizować pozytywny wpływ na pokój. Będą promować przejrzystość, rozliczalność i dostęp do wymiaru sprawiedliwości, angażując się we współpracę z wszystkimi zainteresowanymi stronami na rzecz zapobiegania konfliktom, utrzymywania pokoju i budowania pokoju. Będą wspierać sprawiedliwość okresu przejściowego za pomocą dostosowanych do kontekstu środków promujących prawdę, sprawiedliwość, zadośćuczynienie i gwarancje niepowtórzenia. Stabilizacja wymaga wypełnienia luki między rozwiązaniem konfliktu a utrzymaniem procesów długoterminowych reform oraz budowania zaufania między władzami a ludnością, w tym poprzez szybkie rozpoczęcie świadczenia usług. W tym kontekście UE i jej państwa członkowskie ożywią partnerstwa z odpowiednimi partnerami regionalnymi. Sukces interwencji związanych z pokojem i bezpieczeństwem zależy w szczególności od współpracy z lokalnymi podmiotami i ich odpowiedzialności za ten proces. Pomocne może się okazać wzajemne uczenie się między państwami niestabilnymi i dotkniętymi konfliktem. UE i jej państwa członkowskie odniosą się do wszystkich aspektów w zakresie zapobiegania przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć oraz reakcji na taką przemoc w sytuacjach konfliktowych i pokonfliktowych; będą także wspierać kobiety jako podmioty odgrywające pozytywną rolę w zapobieganiu konfliktom i ich rozwiązywaniu, udzielaniu pomocy doraźnej i pomocy w odbudowie oraz budowaniu trwałego pokoju.
69. UE i jej państwa członkowskie będą prowadzić działania humanitarne i współpracę na rzecz rozwoju w sposób spójniejszy i bardziej komplementarny, aktywnie przyczyniając się do budowy odporności na poziomie jednostki, społeczności, społeczeństwa i państwa, zajmując się kwestią skrajnego ubóstwa, zapobiegając kryzysom i zwalczając je, zmniejszając utrzymującą się podatność na zagrożenia i zwiększając samodzielność. Trwałe rozwiązania wymagają podejścia z udziałem wielu podmiotów, interwencji na różnych szczeblach i długoterminowej wizji. Oznacza to wzmocnienie powiązania między pomocą doraźną, odbudową i rozwojem, w tym poprzez pogłębioną wymianę informacji, koordynację działań darczyńców oraz wspólną analizę luk, zagrożeń i słabości, jak również poprzez przyjęcie wspólnej wizji priorytetów strategicznych na jak najwcześniejszym etapie. UE i jej państwa członkowskie zapewnią, aby od samego początku podmioty polityczne i podmioty działające na rzecz rozwoju wcześniej włączyły się w działania i prowadziły ścisłą współpracę w celu uzupełnienia i rozbudowywania interwencji podmiotów humanitarnych w sytuacjach nadzwyczajnych i w ramach wczesnej odbudowy. Działania te będą prowadzone w sposób umożliwiający przestrzeganie zasad humanitarnych zgodnie z międzynarodowym prawem humanitarnym.
70. UE i jej państwa członkowskie zintensyfikują swoje wysiłki na rzecz budowania odporności i zdolności przystosowania się do zmian, zgodnie m.in. z ramami z Sendai dotyczącymi ograniczania ryzyka klęsk żywiołowych w latach 2015–2030 i z porozumieniem klimatycznym z Paryża. Pomaganie osobom i społecznościom w zwiększaniu ich gotowości, zmniejszaniu ich narażenia i podatności na zagrożenia oraz wzmocnieniu odporności, aby umożliwić przetrwanie wstrząsów i katastrof oraz powrót do stanu normalnego po takich wstrząsach i katastrofach, ma kluczowe znaczenie dla ograniczenia ich niekorzystnych skutków oraz unikania przypadków śmiertelnych i utraty źródeł utrzymania. UE i jej państwa członkowskie włączą oceny ryzyka i analizę luk do programów współpracy na rzecz rozwoju. Będą nadal również zwiększać gotowość na wypadek transgranicznych zagrożeń dla zdrowia zgodnie z Międzynarodowymi przepisami zdrowotnymi, w szczególności poprzez budowanie zdolności krajowych i regionalnych systemów opieki zdrowotnej oraz lepszą wymianę informacji. W oparciu o wnioski wyciągnięte z globalnych kryzysów zdrowotnych UE i jej państwa członkowskie będą nadal propagować inicjatywy międzysektorowe na szczeblu międzynarodowym, regionalnym i lokalnym, zaś wzmocnienie horyzontalnych systemów opieki zdrowotnej będą umieszczać w centrum programów rozwoju opieki zdrowotnej.
71. Migracja, zrównoważony rozwój i stabilność są ze sobą ściśle powiązane. UE i jej państwa członkowskie są zdecydowane podejmować skoordynowane działania, aby rozwiązać pierwotne przyczyny migracji nieuregulowanej i przymusowych wysiedleń, takie jak konflikty, niestabilność, brak bezpieczeństwa i marginalizacja, ubóstwo, brak bezpieczeństwa żywnościowego, nierówność i dyskryminacja, jak również degradacja środowiska, w tym zmiana klimatu. Będą propagować prawa człowieka i godność ludzką, rozwijanie demokracji, dobre rządy i praworządność,

włączenie społeczne i spójność społeczną, możliwości ekonomiczne związane z godnym zatrudnieniem i ze skoncentrowanymi na człowieku przedsiębiorstwami oraz z przestrzenią polityczną dla społeczeństwa obywatelskiego. Będą również walczyć z przemytem migrantów i handlem ludźmi, które to zjawiska są źródłem braku stabilności. Budowanie silnych partnerstw z krajami pochodzenia, krajami tranzytu i krajami docelowymi, wraz ze zrównoważonymi politykami długoterminowymi odnoszącymi się do różnych aspektów tego problemu, ma kluczowe znaczenie.

3. PARTNERSTWO – UE JAKO SIŁA NAPĘDOWA REALIZACJI AGENDY 2030

72. Choć zgodnie z agendą 2030 każde państwo ponosi przede wszystkim odpowiedzialność za własny rozwój gospodarczy i społeczny, musi ona zostać zrealizowana przez wszystkie państwa i wszystkie zainteresowane strony współpracujące w ramach partnerstwa. Obszar działań na rzecz rozwoju powiększa się, obejmując coraz więcej nowych podmiotów. Parlamente, partie polityczne, władze regionalne i lokalne, instytucje badawcze, organizacje charytatywne, spółdzielnie, sektor prywatny i społeczeństwo obywatelskie zaczęły odgrywać zasadniczą rolę w nawiązywaniu kontaktów z osobami najbardziej podatnymi na zagrożenia i marginalizowanymi. Propagowanie i ochrona przestrzeni, w której te podmioty sprzyjające rozwojowi mogą bezpiecznie działać, mają kluczowe znaczenie dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju.

3.1. Lepsze współdziałanie

73. W odpowiedzi na globalne wyzwania UE i jej państwa członkowskie będą jeszcze bardziej udoskonalać sposoby zapewniania współpracy, w tym przez lepsze współdziałanie, z uwzględnieniem przewagi komparatywnej każdej ze stron. Obejmuje to zwiększenie skuteczności i wpływu ich działań poprzez lepszą koordynację i spójność, przy zastosowaniu zasad dotyczących skuteczności rozwoju oraz przy prowadzeniu współpracy na rzecz rozwoju jako jednego z elementów ogólnych działań wewnętrznych i zewnętrznych służących propagowaniu realizacji agendy 2030. Aby polityka UE na rzecz rozwoju była skuteczniejsza w realizacji celów i spójna z nadrzędnym celem eliminacji ubóstwa, powinna ona być elastyczna i reagować na zmieniające się potrzeby, kryzysy i priorytety.
74. UE i jej państwa członkowskie będą koordynować i opracowywać wspólne stanowiska na forach międzynarodowych w obszarach, które mają związek z polityką rozwoju. Takie działania umocnią zbiorowy wpływ UE i państw członkowskich oraz przyczynią się do zwiększenia skuteczności rozmów wielostronnych.
75. UE i jej państwa członkowskie zintensyfikują wspólne programowanie w ramach współpracy na rzecz rozwoju na szczeblu krajowym, aby zwiększyć swój zbiorowy wpływ poprzez łączenie zasobów i zdolności. Wspólne programowanie powinno być propagowane i wzmacniane, a jednocześnie powinno zachować dobrowolny, elastyczny i inkluzywny charakter oraz powinno być dostosowane do sytuacji danego kraju i umożliwiać zastąpienie dokumentów programowych UE i państw członkowskich dokumentami dotyczącymi wspólnego programowania UE. Fundamentalne znaczenie dla tego procesu ma zaangażowanie, odpowiedzialność i samoodpowiedzialność krajów partnerskich. Wspólne programowanie powinno być prowadzone w ramach strategii rozwoju kraju partnerskiego i być dostosowane do priorytetów rozwojowych tego kraju. UE i jej państwa członkowskie będą współpracować na rzecz rozwijania strategicznych reakcji opartych na wspólnej wiedzy, wartości dodanej, zdobytych doświadczeniach i wspólnej analizie sytuacji w danym kraju, w tym pod kątem ubóstwa i zrównoważonego rozwoju, a także na rzecz ogólnych stosunków tego kraju z UE. Prowadząc takie działania, będą uwzględniać środki dostępne na finansowanie rozwoju, zgodnie z AAAA. UE i jej państwa członkowskie będą również dążyć do ściślejszej koordynacji i synergii w krajach niestabilnych i dotkniętych konfliktem, m.in. za pośrednictwem procesów wspólnego programowania i wspólnej analizy konfliktu. Przyczyni się to również do Nowego Ładu na rzecz państw niestabilnych.
76. Zwiększone wykorzystanie wspólnych reakcji UE wynikających ze wspólnego programowania UE może zapewnić większy wpływ i lepszą widoczność UE i jej państw członkowskich w terenie. Podejście to pomoże połączyć zasoby, ograniczyć rozdrobnienie i zwiększyć skuteczność. Wspólne ramy w zakresie monitorowania i wyników będą stanowić główne elementy wspólnej reakcji, aby utrzymać dynamikę, wesprzeć dialog i zwiększyć wzajemną rozliczalność. Wspólne programowanie powinno być otwarte dla innych odnośnych darczyńców i podmiotów międzynarodowych, jeżeli zostanie to uznane za właściwe na szczeblu krajowym przez przedstawicielstwa UE i państw członkowskich.
77. UE i jej państwa członkowskie będą także dążyć do wspierania krajów partnerskich poprzez wspólną realizację działań w stosownych przypadkach. Wspólna realizacja działań jest jedną z metod propagowania spójniejszego, skuteczniejszego i bardziej skoordynowanego wsparcia ze strony UE, na podstawie wspólnych celów w wybranych sektorach lub konkretnych zagadnień przekrojowych, z uwzględnieniem sytuacji poszczególnych krajów. Wspólna realizacja działań będzie opierać się na wspólnych analizach i uwzględniać dostępne zasoby; będzie ponadto monitorowana i oceniana łącznie. Wspólna realizacja działań może odbywać się na szczeblu krajowym, regionalnym lub globalnym i może być powiązana z innymi obszarami działań zewnętrznych, stosownie do przypadku.

78. Wspólna realizacja działań będzie miała charakter pluralistyczny i będzie otwarta dla wszystkich partnerów UE, którzy podzielają wspólną wizję i mogą przyczynić się do jej opracowania, w tym dla agencji państw członkowskich i instytucji finansowych ds. rozwoju działających w państwach członkowskich, sektora prywatnego, społeczeństwa obywatelskiego i środowiska akademickiego. Działania te mogą również objąć, jeżeli zostanie to uznane za właściwe, inne rządy o podobnych poglądach, Organizację Narodów Zjednoczonych, a także inne organizacje międzynarodowe i regionalne oraz instytucje finansowe. Wspólna realizacja działań może obejmować rozmaite struktury finansowe, takie jak współfinansowanie i współpraca delegowana, a także niefinansowe środki realizacji; powinna też opierać się na przewadze komparatywnej poszczególnych podmiotów i na wymianie najlepszych praktyk. W tym kontekście UE i państwa członkowskie będą w dalszym ciągu czerpać z doświadczeń wszystkich państw członkowskich, również z okresu transformacji, oraz dzielić się tymi doświadczeniami.
79. Programowanie w zakresie rozwoju na zasadzie geograficznej lub tematycznej będzie się odbywać z zastosowaniem podejścia wieloletniego. W ramach współpracy na rzecz rozwoju UE i jej państwa członkowskie będą wykorzystywać różnorodne i uzupełniające się metody (takie jak pomoc przeznaczona na projekty, wsparcie programów sektorowych oraz sektorowe i ogólne wsparcie budżetowe) oraz sposoby dostarczania pomocy (w tym współpracę partnerską, pomoc techniczną i budowanie zdolności), mając na uwadze, które z tych działań mogą przynieść najlepsze rezultaty w danym kraju w oparciu o jego zdolności, potrzeby i osiągnięte wyniki, z uwzględnieniem specyfiki sytuacji.
80. UE i jej państwa członkowskie, w odpowiednich przypadkach, będą również dążyć do połączenia zasobów oraz szybkiego i elastycznego podejmowania decyzji i ich wdrażania, aby zmaksymalizować wpływ, skuteczność i widoczność współpracy UE na rzecz rozwoju w zakresie osiągania celów zrównoważonego rozwoju, zwłaszcza poprzez takie inicjatywy, jak fundusze powiernicze UE – wykorzystywane do działań w sytuacjach nadzwyczajnych, do działań prowadzonych w następstwie takich sytuacji lub do działań tematycznych – które mogą zapewnić możliwości podjęcia skutecznych wspólnych działań przez UE, państwa członkowskie i inne podmioty działające na rzecz rozwoju. Powinny one zapewniać skuteczność administracyjną i wartość dodaną, powinny też mieć inkluzywny charakter, angażując wszystkich darczyńców, również małych. Komisja zapewni przejrzystość m.in. poprzez regularne informowanie Parlamentu Europejskiego i Rady oraz poprzez ich odpowiednie zaangażowanie w stosowne struktury zarządzania, zgodnie z mającym zastosowanie unijnym prawodawstwem. Fundusze powiernicze będą stosować pełną gamę zasad skuteczności rozwoju i będą spójne z długoterminowymi priorytetami rozwoju, krajowymi i unijnymi strategiami dotyczącymi konkretnych krajów oraz innymi stosownymi instrumentami i programami.
81. Skoordynowane działania UE i jej państw członkowskich w zakresie wsparcia budżetowego pomogą propagować wysiłki na rzecz realizacji celów zrównoważonego rozwoju w krajach partnerskich, poprawić zarządzanie makroekonomiczne i zarządzanie publicznymi finansami oraz ulepszyć otoczenie biznesowe. W stosownych przypadkach i z udziałem chętnych podmiotów wsparcie budżetowe będzie wykorzystywane, by wzmocnić partnerstwo, dialog polityczny, odpowiedzialność państwa i wzajemną rozliczalność z krajami rozwijającymi się, w oparciu o wspólne zasady, cele i obszary zainteresowania oraz przy uwzględnieniu kontekstu politycznego, gospodarczego i społecznego krajów partnerskich. Wsparcie budżetowe będzie stosowane zgodnie z zasadami skuteczności rozwoju, a – w przypadku gdy warunki są sprzyjające i gdy istnieją skuteczne systemy kontroli władzy – będzie mu towarzyszyć budowanie zdolności oraz transfer wiedzy, w tym wiedzy fachowej. W ten sposób stanie się ono uzupełnieniem wysiłków podejmowanych przez kraje rozwijające się na rzecz gromadzenia większej ilości środków i lepszego ich wydawania w celu wsparcia zrównoważonego rozwoju oraz na rzecz propagowania wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu, tworzenia miejsc pracy, eliminacji ubóstwa, ograniczenia nierówności i tworzenia pokojowych społeczeństw. Wsparcie budżetowe może przyczynić się do zaradzenia przyczynom niestabilności oraz do propagowania stabilności i budowania państwowości w krajach o niestabilnej sytuacji lub w okresie transformacji.
82. Innym ważnym sposobem realizacji agendy 2030 jest łączenie dotacji i pożyczek w celu pozyskania dodatkowego finansowania ze środków prywatnych. Obejmuje ono wszystkie obszary współpracy zewnętrznej UE w sektorach takich jak: infrastruktura energetyczna, transportowa i wodna, wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw, sektory społeczne i środowisko. Konieczne będzie większe zaangażowanie sektora prywatnego przy wykorzystaniu innowacyjnych instrumentów finansowych, aby pomóc w przyciągnięciu większej ilości funduszy prywatnych na rzecz zrównoważonego rozwoju, w tym na rzecz działań dotyczących zmiany klimatu. Zapewniając dodatkowość oraz kładąc nacisk na znaczenie działań na rzecz rozwoju, stosowane będzie finansowanie łączone w celu zwiększenia skuteczności i zaradzenia niedoskonałościom rynku, przy jednoczesnym ograniczaniu zakłóceń na rynku. Działania łączone będą promować społeczną odpowiedzialność przedsiębiorstw, także poprzez wdrażanie stosownych uzgodnionych na arenie międzynarodowej wytycznych, zasad i instrumentów. Finansowanie łączone jest jednym z głównych elementów Europejskiego planu inwestycji zewnętrznych. Ścisłe partnerstwo z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym (EBI) i innymi instytucjami finansowymi państw członkowskich będzie jednym z kluczowych elementów działań UE w zakresie łączenia różnych źródeł finansowania. Zaangażowane zostaną również inne międzynarodowe instytucje finansowe.

3.2. Wspieranie silniejszych i bardziej pluralistycznych partnerstw angażujących wiele zainteresowanych stron

83. Silniejsze partnerstwa są trzonem podejścia UE do realizacji celów zrównoważonego rozwoju. UE i jej państwa członkowskie zacieśnią współpracę z wszystkimi pozostałymi właściwymi podmiotami, aby propagować realizację agendy 2030 i wzmacniać ich zdolności w zakresie odpowiedzialności demokratycznej. Parlamenti i partie polityczne, a także władze regionalne i lokalne muszą odgrywać w pełni swoje role, w tym rolę kontrolną, wraz z rządami krajowymi, i aktywnie uczestniczyć w procesie podejmowania decyzji. Obejmuje to również istotną rolę parlamentów narodowych i regionalnych w ustawodawstwie, uzgadnianiu budżetów i rozliczaniu rządów z ich działań.
84. Za realizację agendy 2030 odpowiedzialne są przede wszystkim rządy krajowe. Jeżeli chodzi o kraje partnerskie, UE i jej państwa członkowskie położą większy nacisk na odpowiedzialność państw, partnerstwo i dialog, aby przyczynić się do zwiększenia skuteczności. Zapewnią wsparcie na rzecz kompleksowego planowania sprzyjającego włączeniu społecznemu w krajach rozwijających się, zakorzenionego w krajowych i subkrajowych strategiach, programach i budżetach na rzecz rozwoju. Będą propagować prowadzenie otwartych dialogów rządowych z wszystkimi zainteresowanymi stronami na etapach podejmowania decyzji, planowania, wdrażania i przeglądu. Tego rodzaju procesy pomogą rządów krajowym ocenić dostępne środki realizacji, zidentyfikować braki i wybrać właściwe obszary rozwoju i inne formy współpracy międzynarodowej.
85. Niektóre z podstawowych celów to: budowanie zdolności krajów rozwijających się do realizacji agendy 2030 na szczeblach lokalnym, regionalnym i krajowym, wspieranie sprzyjających warunków politycznych, w szczególności w odniesieniu do najbardziej marginalizowanych społeczności, oraz wspieranie wdrażania doświadczeń i wymiany wiedzy. Obejme to wsparcie na rzecz uruchamiania i skutecznego wykorzystywania krajowych finansów publicznych, które stanowią zdecydowanie największe i najstabilniejsze źródło finansowania zrównoważonego rozwoju. Obejme to również propagowanie systemów administracji elektronicznej do celów skutecznego poboru podatków i na potrzeby przejrzystości wykorzystywania funduszy publicznych. UE i jej państwa członkowskie będą wspierać budowanie zdolności w zakresie krajowych ram monitorowania, wysokiej jakości procesu gromadzenia, dezagregacji i analizy danych, także za pomocą cyfrowych narzędzi monitorowania, oraz w zakresie spójności polityki na rzecz zrównoważonego rozwoju.
86. Osiągnięcie większości celów zrównoważonego rozwoju jest silnie uzależnione od czynnego udziału władz lokalnych i regionalnych. UE i jej państwa członkowskie będą wspierać reformy w zakresie przejrzystości, rozliczalności i decentralizacji, w stosownych przypadkach, aby wzmocnić pozycję władz regionalnych i lokalnych w zakresie lepszego zarządzania i wpływu rozwoju oraz aby lepiej zająć się nierównościami w obrębie krajów. Będą wspierać procesy, aby pomóc ludziom w skutecznej interakcji z samorządem lokalnym na wszystkich etapach planowania i wdrażania polityki, i wzmocnią swoją współpracę z lokalnymi i innymi subkrajowymi władzami, w tym poprzez zdecentralizowaną współpracę.
87. Pomyślna realizacja agendy 2030 wymaga również wypracowania silniejszych partnerstw na szczeblu pozarządowym. UE i jej państwa członkowskie rozszerzą partnerstwa z sektorem prywatnym, społeczeństwem obywatelskim – w tym ze związkami zawodowymi i organizacjami pracodawców – organizacjami wielostronnymi i regionalnymi, środowiskiem akademickim, diasporami i innymi zainteresowanymi stronami. Będą nadal wspierać rozwijanie zdolności tych podmiotów, by umożliwić im odgrywanie pełnej roli w projektowaniu, wdrażaniu, monitorowaniu i ocenie strategii zrównoważonego rozwoju.
88. UE i jej państwa członkowskie pogłębią partnerstwa z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego na rzecz zrównoważonego rozwoju. Będą propagować przestrzeń roboczą i warunki korzystne dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, przy pełnym udziale publicznym, tak aby umożliwić im odgrywanie ich roli jako niezależnych rzeczników, wykonawców, inicjatorów zmian, w edukacji i podnoszeniu świadomości na temat rozwoju oraz w monitorowaniu i rozliczaniu władz. Będą wspierać zobowiązania organizacji społeczeństwa obywatelskiego dotyczące skutecznej, przejrzystej, rozliczalnej i ukierunkowanej na wyniki współpracy na rzecz rozwoju.
89. UE i jej państwa członkowskie uznają kluczową rolę sektora prywatnego jako siły napędowej długoterminowego zrównoważonego rozwoju oraz konieczność zaangażowania się w działania z tym sektorem poprzez zorganizowany dialog i wspólne cele rozwoju. UE i jej państwa członkowskie opracują praktyczne umowy partnerskie, które będą ukierunkowane na współpracę, przejrzyste i otwarte na udział przedsiębiorstw, obywateli i innych zainteresowanych stron. Będą wspierać zrównoważone i etyczne praktyki biznesowe oraz tworzyć zachęty dla sektora prywatnego do inwestowania w globalny zrównoważony rozwój.

90. UE i jej państwa członkowskie zacieśnią partnerstwa z organizacjami wielostronnymi, w tym systemem Organizacji Narodów Zjednoczonych, Międzynarodowym Funduszem Walutowym, Grupą Banku Światowego, regionalnymi bankami rozwoju, grupą G-7, grupą G-20, OECD i innymi instytucjami regionalnymi i wielostronnymi. Będą zachęcać je do dostosowania ich planowania strategicznego i działań operacyjnych do agendy 2030 oraz będą sprzyjać wzajemnemu i skoordynowanemu wsparciu jej realizacji w pełnej zgodności z krajowymi strategiami zrównoważonego rozwoju. Aby poprawić skuteczność ONZ i jej systemu rozwoju, UE i jej państwa członkowskie będą propagować reformę i synergie w ramach ONZ, zarówno na szczeblu siedziby głównej, jak i na szczeblu krajowym w celu zapewnienia „jedności działania” systemu ONZ. UE i jej państwa członkowskie będą propagować udział krajów rozwijających się w zarządzaniu organizacjami wielostronnymi.

3.3. Dopasowanie partnerstw na rzecz rozwoju do możliwości i potrzeb

91. Współpraca na rzecz rozwoju nadal będzie dostosowywana do danego kraju lub regionu w zależności od potrzeb, strategii, priorytetów i zasobów partnerów. UE i jej państwa członkowskie będą w coraz bardziej zróżnicowany i zindywidualizowany sposób współpracować z krajami rozwijającymi się. Partnerstwa powinny obejmować współpracę na rzecz rozwoju i pomoc finansową, ale także szereg strategii, polityk i instrumentów w celu odzwierciedlenia coraz bardziej zróżnicowanej sytuacji w krajach rozwijających się.
92. Przy pełnym poszanowaniu priorytetów poszczególnych państw członkowskich współpraca UE i jej państw członkowskich na rzecz rozwoju będzie ukierunkowana na obszary, w których potrzeby są największe i w których może ona przynieść najlepsze efekty, szczególnie w krajach najsłabiej rozwiniętych oraz w krajach niestabilnych i objętych konfliktem. Kraje te, zwłaszcza w Afryce, zamieszkuje znaczna i rosnąca część ludzi ubogich na świecie, a mają one najmniejszy potencjał pozyskiwania środków finansowych i największe braki w środkach na realizację celów zrównoważonego rozwoju. W przyszłości będą one nadal w dużym stopniu uzależnione od międzynarodowych finansów publicznych. Najbardziej preferencyjne międzynarodowe przepływy publicznych środków finansowych, a zwłaszcza dotacje, powinny być przekierowywane na rzecz tych krajów, które znajdują się w największej potrzebie, w tym na rzecz krajów w niestabilnej sytuacji. UE i jej państwa członkowskie będą zwracać uwagę na szczególne wyzwania stojące przed krajami, które z krajów o niskich dochodach stają się krajami o średnich dochodach.
93. UE i jej państwa członkowskie będą się angażować we współpracę na rzecz rozwoju, dialog polityczny i partnerstwa z krajami o średnich dochodach w zakresie zrównoważonego rozwoju, eliminacji ubóstwa, przedłużających się kryzysów uchodźczych i innych wspólnych interesów. UE i jej państwa członkowskie będą, odpowiednio do sytuacji, stosować kombinację współpracy politycznej, związanej z bezpieczeństwem, gospodarczej, naukowej, technicznej, technologicznej i finansowej. Dialogi na temat polityki publicznej i reformy będą uwzględniać różnorodność krajów o średnich dochodach i propagować wzajemne interesy, a także określać wspólne priorytety, partnerstwa i zasady w dziedzinie współpracy. Będą one wspierać realizację celów zrównoważonego rozwoju, które stanowią wspólne i zintegrowane ramy współpracy, zajmując się także kwestiami globalnych dóbr publicznych i globalnych wyzwań.
94. Na terytorium wielu krajów o średnich dochodach w dalszym ciągu dużo osób żyje w ubóstwie oraz często występuje bardzo wysoki poziom nierówności i wykluczenia społecznego. Jednym z kluczowych elementów współpracy z krajami o średnich dochodach będzie zapewnienie, aby nikt nie został pominięty, poprzez zwalczanie ubóstwa, a także zajęcie się formalnymi i nieformalnymi przeszkodami na drodze do włączenia społecznego poprzez sprawiedliwe tworzenie i redystrybucję bogactwa. UE i jej państwa członkowskie zajmą się także potrzebą przyspieszenia i wsparcia propagowania zrównoważonych modeli konsumpcji i produkcji, zmniejszenia ilości odpadów, odpowiedzialnego gospodarowania substancjami chemicznymi i efektywnego użytkowania zasobów. UE i jej państwa członkowskie będą współpracować, aby dzielić się wiedzą fachową, ułatwiać transfer technologii i wymianę dobrych praktyk, m.in. przez stworzenie platform biznesowych dla mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw, aby wspierać odpowiedzialne inwestycje i reformę fiskalną sprzyjające energii ze źródeł odnawialnych, zrównoważonemu zarządzaniu zasobami naturalnymi oraz propagowaniu dobrych rządów, praworządności i praw człowieka.
95. UE i jej państwa członkowskie będą też rozwijać innowacyjną współpracę z bardziej zaawansowanymi krajami rozwijającymi się, w tym współpracę finansową i w innych dziedzinach, ponieważ kraje te potrzebują mniej preferencyjnych form pomocy lub nie potrzebują takich form pomocy wcale. Kraje te mają kluczowe znaczenie dla realizacji agendy 2030, a ponieważ są dużymi gospodarkami, ich wpływ na globalne dobra publiczne i globalne wyzwania, w tym zmianę klimatu, jest coraz większy.

Innowacyjna współpraca z bardziej zaawansowanymi krajami rozwijającymi się

Bardziej zaawansowane kraje rozwijające się mają duże wpływy w obrębie swoich regionów, m.in. jako źródła stabilności regionalnej. Intensywność prowadzonej przez nie współpracy z innymi krajami rozwijającymi się wzrasta w szybkim tempie i stanowi istotną część całkowitej współpracy międzynarodowej.

UE i jej państwa członkowskie będą opracowywać nowe partnerstwa z bardziej zaawansowanymi krajami rozwijającymi się, aby propagować realizację agendy 2030, poprzez współpracę o szerszym zakresie. Podstawą tych partnerstw jest dialog na temat polityki publicznej i reformy. Dialogi polityczne będą propagować wzajemne interesy i określać wspólne priorytety, partnerstwa i zasady w dziedzinie współpracy na rzecz realizacji celów zrównoważonego rozwoju; zapewnią one wspólne i zintegrowane ramy współpracy. Te nowe partnerstwa będą propagować wymianę najlepszych praktyk, pomoc techniczną i dzielenie się wiedzą. Ponadto UE i jej państwa członkowskie będą pracować z tymi krajami w celu propagowania współpracy południe-południe i współpracy trójstronnej zgodnie z zasadami skuteczności rozwoju.

96. Działania podejmowane w ramach regionalnych porozumień, ram, strategii, partnerstw i polityk w odniesieniu do wszystkich krajów rozwijających się będą ukierunkowywane przez niniejszy konsensus, będą dążyć do realizacji wspólnych celów i będą się opierać na wspólnych zasadach i wartościach. Przyczynią się do realizacji agendy 2030 na poziomie regionalnym z krajami partnerskimi, w tym z krajami Afryki, Karaibów i Pacyfiku, jak również krajami Ameryki Łacińskiej i Azji.
97. Konsensus ten będzie również nadawać kierunek działaniom UE w krajach rozwijających się z regionów sąsiadujących, w spójności i zgodności z europejską polityką sąsiedztwa. UE i jej państwa członkowskie będą w odniesieniu do swojego sąsiedztwa wykorzystywać wiele różnych instrumentów, zgodnych z innymi działaniami UE w ramach agendy 2030.

4. WZMACNIANIE PODEJŚĆ SŁUŻĄCYCH ZWIĘKSZENIU WPŁYWU DZIAŁAŃ UE

4.1. Uruchamianie i skuteczne wykorzystywanie wszystkich środków realizacji

98. W celu odzwierciedlenia ram ustanowionych w programie działań z Addis Abeby i agendzie 2030 UE i jej państwa członkowskie muszą dostosować swoje podejście, aby uruchomić i skutecznie wykorzystać wszystkie środki realizacji, w tym przy pomocy innowacyjnych mechanizmów finansowania. Wymaga to ponownego skoncentrowania się na stworzeniu korzystnych i stymulujących warunków politycznych na wszystkich szczeblach. Obejmuje to uruchomienie i skuteczne wykorzystywanie krajowych i międzynarodowych finansów publicznych, mobilizację krajowego i międzynarodowego sektora prywatnego, wzmocnienie zdolności krajów partnerskich, aby dokonać zmiany stymulującej handel i inwestycje, wspierającej naukę, technologię i innowacje, a także zajęcie się wyzwaniem i wykorzystanie pozytywnych skutków migracji.
99. UE i jej państwa członkowskie będą współpracować z krajami partnerskimi, aby propagować solidne warunki polityczne do celów realizacji agendy 2030. Będą wspierać możliwości państw w zakresie formułowania i wdrażania inkluzywnych krajowych polityk na rzecz zrównoważonego rozwoju i ram wyników w tym zakresie, a także zwiększenia rozliczalności i zdolności reagowania wobec obywateli. Będą propagować polityki łączące publiczne i prywatne działania prorozwojowe i warunki korzystne dla trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz jego sprawiedliwej dystrybucji w ramach budżetów krajowych. Będą planować swoją współpracę na rzecz rozwoju wokół wzmocnienia zdolności poszczególnych krajów do realizacji agendy 2030 oraz zaspokajania potrzeb i aspiracji ich obywateli.
100. UE i jej państwa członkowskie w większym stopniu skupią się na tworzeniu dodatkowych krajowych zasobów na potrzeby zrównoważonego rozwoju w krajach partnerskich. To działanie obejmie propagowanie uruchamiania zasobów krajowych, promowanie warunków sprzyjających zwiększeniu krajowych prywatnych przepływów, pobudzenie handlu międzynarodowego jako siły napędowej rozwoju oraz rozwiązywanie problemu nielegalnych przepływów finansowych.

Uruchamianie i wykorzystywanie zasobów krajowych

Wzmocnienie uruchamiania krajowych zasobów ma kluczowe znaczenie dla wszystkich działań rządów na rzecz osiągnięcia wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, eliminacji ubóstwa i osiągnięcia zrównoważonego rozwoju. Zwiększa przewidywalność i stabilność finansowania na rzecz zrównoważonego rozwoju i zmniejsza zależność od pomocy. W połączeniu z należytym zarządzaniem wydatkami publicznymi dostarcza więcej dóbr i usług publicznych tam, gdzie są one potrzebne, wzmacniając umowę społeczną między rządem a obywatelami.

UE i jej państwa członkowskie będą propagować skuteczne i efektywne uruchamianie i wykorzystywanie zasobów, także w drodze inicjatyw, takich jak podejście „Pobieraj więcej, wydawaj lepiej”. Zająmą się kwestią uchylania się od opodatkowania, unikania opodatkowania i nielegalnych przepływów finansowych, a także skutecznością, efektywnością i sprawiedliwością systemów podatkowych i finansowania ochrony socjalnej. UE i jej państwa członkowskie popierają także Inicjatywę podatkową z Addis Abeby oraz prace OECD i grupy G-20 na rzecz przeciwdziałania erozji bazy podatkowej i przenoszeniu zysków, w tym sprawozdawczość w podziale na poszczególne kraje i wymianę informacji podatkowych, w celu zapewnienia, aby firmy odprowadzały podatek zgodny z ich działalnością handlową i zyskami. Wspierają udział krajów rozwijających się w globalnym zarządzaniu w kwestiach podatkowych oraz w odnośnych rozmowach międzynarodowych i procesach wyznaczania norm, m.in. na Światowym Forum Przejrzystości i Wymiany Informacji do Celów Podatkowych oraz w rozmowach grupy G-20 i OECD. Zobowiązują się dążyć do zapewnienia spójności swoich polityk podatkowych i ich wpływu na kraje rozwijające się.

101. Krajowe finanse publiczne mają kluczowe znaczenie dla realizacji agendy 2030 we wszystkich krajach. UE i jej państwa członkowskie będą zwiększać wsparcie dla działań krajów rozwijających się na rzecz większej mobilizacji dochodów, zarządzania długiem i wydatkami publicznymi, opracowania systemów podatkowych, zwiększenia skuteczności i efektywności wydatków publicznych i stopniowego wycofywania przeznaczanych na paliwa kopalne dotacji o skutkach szkodliwych dla środowiska. Oficjalna pomoc rozwojowa (ODA) w dalszym ciągu odgrywa istotną rolę w uzupełnianiu działań państw – szczególnie tych najuboższych i najbardziej podatnych na zagrożenia – na rzecz mobilizowania zasobów na poziomie krajowym. UE i jej państwa członkowskie mogą przyczynić się do poprawy skuteczności inwestycji publicznych w krajach partnerskich, wspierając ramy stabilności makroekonomicznej i budżetowej, solidne polityki i reformy sektorowe, kompleksowe roczne i średniookresowe ramy budżetowe i sprawne systemy zarządzania finansami publicznymi, w tym przejrzyste udzielanie zamówień publicznych zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju.
102. UE i jej państwa członkowskie chętnie biorą udział we współpracy na rzecz rozwoju – odpowiadają za ponad połowę ODA udzielanej w ostatnich latach na świecie. Chociaż ODA dla ogółu krajów rozwijających się jest ilościowo niewielka, jest ważnym źródłem finansowania dla krajów najuboższych i krajów najsłabiej rozwiniętych, które nie mają krajowych zdolności do pozyskiwania finansowania z innych źródeł. ODA może również dać impuls do większego wykorzystywania innych środków realizacji, w szczególności krajowego finansowania publicznego i inwestycji sektora prywatnego, ale również nauki, technologii i innowacji.
103. UE zobowiązała się, że zapewni łącznie 0,7 % dochodu narodowego brutto (DNB) jako ODA w ramach czasowych programu agendy 2030. Aby zasoby skierować tam, gdzie są najbardziej potrzebne, zwłaszcza do krajów najsłabiej rozwiniętych i krajów w sytuacji niestabilności i dotkniętych konfliktem, UE podejmuje się także wspólnie realizować cel polegający na przekazaniu w krótkim terminie krajom najsłabiej rozwiniętym ODA na poziomie 0,15–0,20 % DNB oraz osiągnąć poziom przekazywania ODA na poziomie 0,20 % DNB w okresie obowiązywania agendy 2030. UE i jej państwa członkowskie uznają również szczególne wyzwania stojące przed krajami rozwijającymi się w Afryce. W tym względzie UE podkreśla znaczenie ukierunkowania ODA na ten kontynent przy pełnym poszanowaniu priorytetów poszczególnych państw członkowskich w zakresie pomocy rozwojowej. UE i jej państwa członkowskie potwierdzają wszystkie swoje indywidualne i wspólne zobowiązania dotyczące ODA i podejmą realistyczne i możliwe do zweryfikowania działania w celu realizacji tych zobowiązań. Będą nadal monitorować postępy i składać coroczne sprawozdania, aby zapewnić przejrzystość i publiczną rozliczalność.
104. UE i jej państwa członkowskie będą także w dalszym ciągu uruchamiać więcej środków na finansowanie działań w związku ze zmianą klimatu w ramach globalnego wysiłku, w szczególności poprzez zapewnianie silnego wsparcia na rzecz łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej w krajach rozwijających się, zgodnie z zobowiązaniami na mocy Ramowej konwencji ONZ w sprawie zmian klimatu i porozumienia paryskiego. UE i jej państwa członkowskie uznają potrzebę intensywniejszych prac nad przystosowaniem się do zmiany klimatu i ograniczeniem globalnego ocieplenia, jak również potrzebę zwiększenia finansowania na te cele, w tym poprzez swoje polityki zewnętrzne i polityki dotyczące współpracy na rzecz rozwoju. Będą dążyć do wzmocnienia i zwiększenia dodatkowych korzyści związanych z klimatem w kontekście programów współpracy na rzecz rozwoju. UE i jej państwa członkowskie są zdecydowane wspólnie uruchomić przypadającą na nie część środków w ramach

celu przyjętego przez kraje rozwinięte i zakładającego uruchamianie 100 mld USD rocznie do 2020 r. – a także później, aż do 2025 r. – na działania w zakresie łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, z wykorzystaniem wielu różnych źródeł, instrumentów i kanałów. UE i jej państwa członkowskie będą kontynuowały dialog polityczny w celu zwiększenia zaangażowania ze strony innych podmiotów.

105. UE i jej państwa członkowskie będą nadal zapewniać, aby ODA była dobrze ukierunkowana i stosowana strategicznie, a także wspólnie w stosunku do innych środków realizacji z wszystkich źródeł. W tym względzie UE będzie angażować się w inicjatywy mające na celu lepszy pomiar pełnego zakresu finansowania rozwoju, jak np. w ramach proponowanego przez OECD wskaźnika w sprawie całkowitego oficjalnego wsparcia na rzecz zrównoważonego rozwoju.
106. Współpraca na rzecz rozwoju będzie wspierać kraje partnerskie w celu generowania wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu przez ich udział w handlu światowym, a także wzmocnienia wkładu unijnej polityki handlowej w zrównoważony rozwój. Współpraca na rzecz rozwoju pomoże wzmocnić inkluzywny charakter i wdrażanie tych rozdziałów umów handlowych, które dotyczą handlu i zrównoważonego rozwoju, zwiększony preferencyjny dostęp do rynku UE dla krajów podatnych na zagrożenia i wsparcie dla sprawiedliwego i etycznego handlu, a także przyczyni się do dalszego rozwijania polityk służących zapewnieniu odpowiedzialnego zarządzania łańcuchami dostaw. Obejmuje to wspieranie wykonywania umów o partnerstwie gospodarczym i umów o wolnym handlu z krajami rozwijającymi się, a także jednostronnych preferencji, takich jak bezcłowy, bezkontyngentowy dostęp do rynku UE dla krajów najsłabiej rozwiniętych w ramach rozwiązania „wszystko oprócz broni”. Lepsza koordynacja programów pomocy i współpracy w tych obszarach pozwoli UE wykorzystać dostępne możliwości i zacieśnić stosunki handlowe, aby propagować ten oparty na wartościach plan działania wśród naszych partnerów handlowych.
107. UE i jej państwa członkowskie będą propagować stosowanie innych środków realizacji, takich jak nauka, technologia i innowacje. Będą dążyć do zmaksymalizowania możliwości związanych z nauką, technologią i innowacjami, aby poszukiwać nowych rozwiązań globalnych wyzwań, przy uwzględnieniu prac mechanizmu ułatwień technologicznych, banku technologicznego dla krajów najsłabiej rozwiniętych i innych właściwych organizacji. Będą w dalszym ciągu inwestować w badania i rozwój w krajach rozwijających się i na ich rzecz, w tym na rzecz ulepszania krajowych systemów innowacyjności. Będą dążyć do wzmocnienia mierzalnych wpływów na postęp w osiąganiu celów zrównoważonego rozwoju poprzez podejście oparte na odpowiedzialnych badaniach naukowych i innowacjach, m. in. poprzez otwarty dostęp do wyników badań i danych uzyskanych w badaniach dla projektów edukacyjnych i naukowych finansowanych ze środków publicznych.

4.2. Spójność polityki na rzecz rozwoju w dążeniu do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju

108. Zrównoważony rozwój jest podstawowym elementem projektu unijnego i jest silnie zakorzeniony w Traktatach, w tym w ramach działań zewnętrznych UE. UE i jej państwa członkowskie zobowiązują się do zapewnienia rozwoju, który spełnia potrzeby bieżące w taki sposób, aby nie uniemożliwić przyszłym pokoleniom zaspokojenia ich własnych potrzeb. Zapewnienie spójności polityki na rzecz zrównoważonego rozwoju, zapisane w agendzie 2030, wymaga uwzględnienia oddziaływania wszystkich polityk na zrównoważony rozwój na wszystkich szczeblach – na szczeblu krajowym, w obrębie UE, w innych krajach i na szczeblu globalnym.
109. UE i jej państwa członkowskie potwierdzają swoje zaangażowanie na rzecz spójności polityki na rzecz rozwoju, co wymaga uwzględnienia celów współpracy na rzecz rozwoju w politykach, które mogą mieć wpływ na kraje rozwijające się. Jest to jeden z kluczowych elementów strategii realizacji celów zrównoważonego rozwoju i stanowi ważny wkład w szerszy cel spójności polityki na rzecz zrównoważonego rozwoju. Agenda 2030 daje nowy impuls UE i jej państwu członkowskiemu do formułowania i wdrażania wzajemnie wzmocniających się polityk.
110. Konsensus będzie wyznaczał kierunki działań zmierzających do zapewnienia spójności polityki na rzecz rozwoju we wszystkich politykach i obszarach objętych agendą 2030 oraz poszukiwać synergii, zwłaszcza w dziedzinie handlu, finansów, środowiska i zmiany klimatu, bezpieczeństwa żywnościowego, migracji i bezpieczeństwa. Szczególna uwaga zostanie poświęcona walce z nielegalnymi przepływami finansowymi i unikaniem opodatkowania oraz propagowaniu handlu i odpowiedzialnych inwestycji.
111. Wdrażanie nowych powszechnych ram na rzecz zrównoważonego rozwoju w dziedzinie współpracy na rzecz rozwoju jest wspólnym obowiązkiem wszystkich zainteresowanych stron. Zrównoważony rozwój wymaga kompleksowego i międzysektorowego podejścia politycznego i jest ostatecznie kwestią zarządzania, które musi być realizowane na zasadach partnerstwa ze wszystkimi zainteresowanymi stronami na wszystkich szczeblach. UE i jej państwa członkowskie będą zatem propagować podejścia obejmujące całą administrację rządową i zapewniać nadzór polityczny i działania koordynacyjne na wszystkich szczeblach realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Aby lepiej wspierać kształtowanie polityki i proces decyzyjny, opracują podstawę dowodową w zakresie wpływu przyjętej polityki na kraje rozwijające się poprzez konsultacje, zaangażowanie zainteresowanych stron oraz oceny ex

ante skutków i oceny *ex post* głównych inicjatyw politycznych. Trwające działania UE na rzecz zrównoważonych globalnych łańcuchów dostaw, np. w sektorze drewna i sektorze odzieżowym, pokazują wartość dodaną stosowania spójnego podejścia. Inicjatywy polityczne powinny – w stosownych przypadkach – wskazywać, w jaki sposób przyczyniają się do zrównoważonego rozwoju w krajach rozwijających się. Ma to także zasadnicze znaczenie dla poprawy monitorowania i sprawozdawczości w zakresie spójności polityki na rzecz rozwoju przez UE i jej państwa członkowskie.

112. Ze względu na uniwersalny charakter agendy 2030 UE i jej państwa członkowskie będą też zachęcać inne państwa do oceny wpływu ich własnych polityk na osiąganie celów zrównoważonego rozwoju, również w krajach rozwijających się. UE i jej państwa członkowskie będą ponadto wzmacniać prowadzony z krajami partnerskimi dialog na temat spójności polityki i wspierać wysiłki krajów partnerskich zmierzające do wdrożenia ram umożliwiających zapewnienie spójności polityki na rzecz zrównoważonego rozwoju. Będą odgrywać wiodącą rolę w propagowaniu spójności polityki na forach międzynarodowych, takich jak ONZ i grupa G-20, jako część ich ogólnego wsparcia na rzecz agendy 2030 w ich działaniach zewnętrznych.

4.3. Skuteczność rozwoju

113. UE i jej państwa członkowskie potwierdzają swoje zobowiązanie na rzecz stosowania kluczowych zasad skuteczności rozwoju, przyjęte w Pusanie w 2011 r. i odnowione na forum wysokiego szczebla w Nairobi w 2016 r. Zobowiązują się do większego koncentrowania się na wynikach, zwiększenia przejrzystości i wzajemnej rozliczalności, poprawy odpowiedzialności krajów i propagowania partnerstw na rzecz rozwoju sprzyjających włączeniu społecznemu. Uznają potrzebę skutecznego współdziałania wszystkich zasobów na rzecz rozwoju i wszystkich partnerów w celu zapewnienia trwałych wyników, a także tego, by nikt nie został pominięty. UE i jej państwa członkowskie będą kontynuować te prace we wszystkich obszarach, m.in. w kontekście globalnego partnerstwa w sprawie skutecznej współpracy na rzecz rozwoju. Współpraca na rzecz rozwoju będzie się odbywać przy ścisłym współdziałaniu innych partnerów i przy pełnej przejrzystości w stosunku do obywateli w Europie i w krajach rozwijających się.
114. Zasady skuteczności rozwoju mają zastosowanie do wszystkich form współpracy na rzecz rozwoju. Dotyczy to pomocy udzielanej z międzynarodowych środków publicznych, takiej jak ODA i pomoc w formie współpracy południe-południe i współpracy trójstronnej, pożyczek preferencyjnych i niepreferencyjnych, działań prowadzonych przez podmioty społeczeństwa obywatelskiego, sektor prywatny i organizacje charytatywne. UE i jej państwa członkowskie oczekują od wszystkich partnerów w zakresie rozwoju, że włączą te zasady do swoich działań i dostosują je do swoich konkretnych warunków.
115. UE i jej państwa członkowskie będą w dalszym ciągu orędownikami przejrzystości, którą należy stopniowo obejmować wszystkie zasoby na rzecz rozwoju. Opracują narzędzia służące skuteczniejszej prezentacji i wykorzystaniu danych dotyczących współpracy na rzecz rozwoju. Będą wspierać kraje partnerskie w łączeniu zasobów na rzecz rozwoju z wynikami, poprzez lepsze łączenie procesów planowania i sporządzania budżetu w celu usprawnienia procesów i standardów rozliczalności.
116. UE i jej państwa członkowskie będą dalej propagowały i monitorowały wykorzystanie systemów krajowych w ramach wszystkich sposobów udzielania pomocy, o ile ich jakość będzie wystarczająca, w tym na szczeblu lokalnym, aby przyczynić się do zwiększenia odpowiedzialności demokratycznej i skuteczności instytucji na szczeblu krajowym i subkrajowym. Będą wspólnie oceniać skuteczność systemów krajów partnerskich, aby zapewnić świadome i skoordynowane podejście. UE i jej państwa członkowskie zintensyfikują starania na rzecz odejścia od pomocy związanej i będą zachęcać do tego samego wszystkie podmioty zaangażowane we współpracę na rzecz rozwoju, w tym gospodarki wschodzące. Starania te służą uszczegółowieniu definicji odejścia od pomocy związanej w celu zapewnienia, aby wszystkie międzynarodowe podmioty przekazujące finansowanie, w tym nowi partnerzy działający na rzecz rozwoju, także odchodziły od pomocy związanej na zasadzie wzajemności.

5. DZIAŁANIA NASTĘPCZE W ZWIĄZKU Z PODJĘTYMI ZOBOWIĄZANAMI

117. W związku ze współpracą na rzecz rozwoju UE i jej państwa członkowskie są w pełni zobowiązane do opracowania wszechstronnego, przejrzystego i rozliczalnego systemu monitorowania i przeglądu do celów realizacji agendy 2030. Obejmuje to rozliczalność wobec obywateli UE, w tym za pośrednictwem Parlamentu Europejskiego i parlamentów narodowych.
118. UE i jej państwa członkowskie będą stopniowo dostosowywać swoje systemy sprawozdawczości w dziedzinie współpracy na rzecz rozwoju, aby były spójne z działaniami następczymi podejmowanymi w związku z agendą 2030 oraz odnośnymi wskaźnikami. Poprawią jakość i dostępność danych na temat swoich działań w zakresie współpracy na rzecz rozwoju we wszystkich obszarach agendy 2030. Podejmą działania w celu zapewnienia, by sprawozdawczość była w coraz większym stopniu porównywalna i zgodna ze sprawozdawczością w zakresie innych zobowiązań międzynarodowych.

119. UE i jej państwa członkowskie zintegrują agendę 2030 i poprą stosowanie wskaźników celów zrównoważonego rozwoju do pomiaru wyników w zakresie rozwoju na szczeblu krajowym. W szczególności wskaźniki celów zrównoważonego rozwoju mogą wspierać i ułatwiać stosowanie wspólnego podejścia UE ukierunkowanego na wyniki, w ramach którego preferuje się zharmonizowane zgłaszanie wyników na szczeblu kraju partnerskiego, w tym ramy dotyczące wyników na szczeblu kraju partnerskiego, jeżeli istnieją.
  120. UE i jej państwa członkowskie opracują wspólne sprawozdanie podsumowujące na temat niniejszego konsensusu w sprawie rozwoju, w tym wpływu ich działań wspierających agendę 2030 w krajach rozwijających się, jako wkład w sprawozdawczość UE dla Forum Politycznego Wysokiego Szczebla ONZ, które odbywa się na szczeblu szefów państw co cztery lata. Wspomniane sprawozdanie będzie wykorzystywać inne stosowne sprawozdania UE, w tym sprawozdania dotyczące wyników, ODA, rozliczalności w sprawie finansowania na rzecz rozwoju, spójności polityki na rzecz rozwoju oraz monitorowania celów zrównoważonego rozwoju w kontekście UE, a także będzie opierać się na tych sprawozdaniach.
  121. UE i jej państwa członkowskie przyczynią się do zwiększenia zdolności krajów rozwijających się w zakresie statystyki, m.in. przez zwiększenie możliwości wytwarzania i analizy danych, jako źródeł informacji do celów kształtowania polityki i podejmowania decyzji. Dane te powinny być w miarę możliwości podzielone według różnych czynników, takich jak dochód, płeć, wiek i inne, oraz powinny zapewniać informacje na temat grup marginalizowanych, podatnych na zagrożenia i takich, do których trudno dotrzeć, rządów sprzyjających włączeniu społecznemu oraz innych kwestii, zgodnie z podejściem UE opartym na prawach. Będą obejmować również inwestycje we wzmocnienie instytucji statystycznych na szczeblu subkrajowym, krajowym i regionalnym oraz stosowanie nowych technologii i źródeł danych. UE i jej państwa członkowskie będą wspierać swoje kraje partnerskie, aby włączyć głosy społeczności marginalizowanych w monitorowanie celów zrównoważonego rozwoju i propagować konkretne mechanizmy w tym zakresie.
  122. Ponadto edukacja dotycząca rozwoju i podnoszenie świadomości w tym zakresie mogą odegrać istotną rolę w podnoszeniu poziomu zaangażowania wśród opinii publicznej oraz w zajmowaniu się celami zrównoważonego rozwoju na poziomie krajowym i globalnym, przyczyniając się tym samym do globalnego obywatelstwa.
  123. Do 2024 r. przeprowadzona zostanie śródk okresowa ocena wdrażania konsensusu. W ocenie tej zostanie opisany sposób, w jaki zastosowano konsensus, oraz jego osiągnięcia w zakresie wspierania realizacji agendy 2030. UE i jej państwa członkowskie będą systematycznie mierzyć postępy i dostosowywać swoje działania w celu zapewnienia, by ich współpraca na rzecz rozwoju, również poprzez jej połączenia z powiązаныmi obszarami polityki, w dalszym ciągu wspierała realizację agendy 2030 w krajach rozwijających się.
-